

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Klemen Gliha
Mentorica: doc. dr. Maja Bučar

MODEL RAZVOJA DRŽAV V TRETJEM SVETU
– AZIJSKI TIGRI

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA 2004

SEZNAM KRATIC:

APEC – Azijsko – pacifiško gospodarsko združenje – Asian Pacific Economic Cooperation

ARF – ASEAN Regionalni forum – ASEAN Regional Forum

ASEAN – Združenje jugovzhodnih azijskih držav – Association of Southeast Asian Nations

BDP – bruto domači proizvod

GATT – Splošni sporazum o carinah in trgovini – General Agreement on Tariffs and Trade

IMF – Mednarodni denarni sklad – International Monetary Fund

OZN – Organizacija združenih narodov

PARHK – Posebna administrativna regija Hongkong

SPH – Singapore Press Holding

SBA – Singapore Broadcast Authority

WTO – Svetovna trgovinska organizacija – World Trade Organization

KAZALO

1. UVOD.....	4
2. KAJ SO AZIJSKI TIGRI?.....	5
3. KOREJA.....	7
3.1. GOSPODARSKI RAZVOJ KOREJE.....	7
3.2. POVEZANOST VLADE IN GOSPODARSTVA.....	10
3.3. <i>CHAEBOLI</i>	11
3.4. POMEMBNA VLOGA IZOBRAŽEVANJA, ZEMLJIŠKE REFORME IN TEHNOLOŠKEGA RAZVOJA.....	13
3.5. ZATIRANJE PRAVIC DELAVCEV.....	16
3.6. VPLIV KONFUCIJANSTVA NA RAZVOJ KOREJE.....	17
3.7. UČINEK DRŽAVNIH UKREPOV.....	18
4. TAJVAN.....	19
4.1. GOSPODARSKI RAZVOJ TAJVANA.....	19
4.1.1. JAPONSKO OBDOBJE (1895–1945).....	19
4.1.2. PRIHOD KITAJSKIH NACIONALISTOV IN RAZVOJNI ZAČETKI (1945–1960).....	19
4.1.3. OBDOBJE HITREGA RAZVOJA.....	20
4.2. FENOMEN MAJHNIH IN SREDNIH PODJETIJ.....	21
4.3. GOSPODARSKO PLANIRANJE IN IZOBRAŽEVANJE.....	23
4.4. KULTURNI VPLIV KITAJSKE.....	25
4.5. POSEGANJE DRŽAVE V GOSPODARSTVO.....	25
5. SINGAPUR.....	26
5.1. MODEL RAZVOJA SINGAPURJA.....	26
5.2. VLOGA TUJIH INVESTICIJ.....	29
5.3. ODLIČEN IZOBRAŽEVALNI SISTEM.....	30
5.4. IDEOLOGIJA DRŽAVE - SKUPNE VREDNOTE.....	31
5.5. OMEJENA SVOBODA GOVORA IN TISKA.....	32
5.6. VLOGA DRŽAVE V DRUŽBENO-GOSPODARSKEM RAZVOJU.....	33
6. HONGKONG.....	35
6.1. POLITIČNA UREDITEV SKOZI ZGODOVINO.....	35
6.2. GOSPODARSKI RAZVOJ HONGKONGA.....	37
6.3. <i>LAISSEZ FAIRE</i> IN VZPOREDNI UKREPI DRŽAVE.....	38
6.4. KVALITETNO IZOBRAŽEVANJE.....	40
6.5. REŠITEV STANOVANJSKE PROBLEMATIKE.....	41
6.6. GOSPODARSKI ODNOSI MED KITAJSKO IN HONGKONGOM.....	42
6.7. VLOGA DRŽAVE V DRUŽBENO-GOSPODARSKEM RAZVOJU.....	43
7. MODEL VLOGE DRŽAVE V GOSPODARSKEM RAZVOJU AZIJSKIH TIGROV.....	44
7.1. VPLIV VLADNIH UKREPOV NA GOSPODARSKI RAZVOJ.....	44
7.2. POSNEMANJE TUJE TEHNOLOGIJE.....	46
7.3. VARČEVANJE IN FINANCIRANJE IZVOZNEGA SEKTORJA.....	47
7.4. KONFUCIJANSTVO KOT GONILNA SILA NAPREDKA?.....	48
8. GEOPOLITIKA IN DINAMIKA GLOBALNEGA EKONOMSKEGA SISTEMA.....	50
8.1. AMERIŠKA POMOČ.....	50
8.2. VOJNI IN NJUN VPLIV NA VZHODNOAZIJSKA GOSPODARSTVA.....	51
8.3. DOSTOP DO AMERIŠKEGA TRGA.....	52
9. AZIJSKA FINANČNA KRIZA.....	52
10. SKLEP.....	54
11. SEZNAM VIROV.....	58

1. UVOD

Namen in cilj pričujočega diplomskega dela sta identifikacija elementov uspešnega gospodarskega razvoja štirih vzhodnoazijskih držav, širše znanih kot azijski tigri, in sicer Južne Koreje*, Tajvana, Singapurja in Hongkonga. Naloga bo oris faktorjev in dejavnikov, ki so pripomogli k tako uspešnim rezultatom, da bi ugotovil ali se njihov model razvoja da generalizirati ali gre vendarle za neponovljivost večdesetletne uspešne gospodarske rasti zaradi specifične zgodovinsko-politične in gospodarske situacije na nacionalnem in mednarodnem področju.

Diplomska naloga je zasnovana sintetično – v prvem delu bom podrobno kronološko analiziral gospodarski razvoj posamezne države in vpliv intervencij s strani države nanj. Izpostavil bom temeljne lastnosti, na katerih je slonel gospodarski razvoj držav, in opisal kulturne in družbene determinante, ki naj bi imele pomembno vlogo v razvojnem modelu azijskih tigrov. Drugi del diplomske naloge sestoji iz dveh poglavij: v prvem bom izpostavil skupne dejavnike, ki opredeljujejo model države v razvoju azijskih tigrov. Tu bo poudarek predvsem na vlogi državnih ukrepov, posledicah posnemanja tuje tehnologije, financiranju izvoznega sektorja s pomočjo varčevanja in vplivu konfucijanstva kot pomembnega družbeno-kulturnega dejavnika. V drugem delu bom orisal geopolitične spremembe, ki so se dogajale na vzhodnoazijskem območju v obdobju po drugi svetovni vojni. Posvetil se bom predvsem vplivu hladne vojne na to regijo, saj je imela pozitiven učinek na gospodarsko rast azijskih tigrov, ki so v ZDA veljali za branik pred komunističnim blokom. V sklepu bom na podlagi logičnih sklepanj in dognanj preveril postavljeni temeljni hipotezi.

V diplomski nalogi bom poizkusil ovrednotiti dve temeljni hipotezi:

- **Ukrepi vladnih administracij so imeli pozitiven vpliv na razvoj azijskih tigrov.**
- **Zaradi specifičnih zgodovinskih in geopolitičnih dejavnikov se modela razvoja azijskih tigrov ne da aplicirati na države v razvoju.**

Upam, da bom s pričujočim delom ustrezno odgovoril na zastavljena vprašanja, in s tem prispeval svoj del k razumevanju zanimivega pojava, ki se je v drugi polovici 20. stoletja odvijal v vzhodnoazijski regiji.

* Južno Korejo bom v tekstu imenoval Koreja.

2. KAJ SO AZIJSKI TIGRI?

Ta posrečeni izraz je pravzaprav skovanka, ki se je prvič pojavila leta 1993 v poročilu Svetovne Banke z naslovom »Vzhodnoazijski čudež« (Kim, 1998:62). Poročilo navaja skoraj neverjetno gospodarsko rast, ki jo je v obdobju 1965–1990 doseglo osem vzhodnoazijskih gospodarstev; Japonska, štiri azijski tigri – Koreja, Tajvan, Singapur in Hongkong, ter novo - industrializirane države: Tajska, Malezija in Indonezija. Azijski tigri so svoje ime dobili zaradi sposobnosti lastnih gospodarstev, da se hitro prilagajajo spremembam na trgu. Hitrost prilagajanja je za majhna gospodarstva namreč ključni element njihove razvojne strategije (Svetličič, 1993:33). Pokazali so zmožnost, da s pomočjo vplivnih vladnih administracij hitro prestrukturirajo svoja gospodarstva. Ta so v zadnjih desetletjih preteklega stoletja dosegala izjemne rezultate v izvoznem sektorju. V obdobju petnajstih let (med 1965 ter 1980) so azijski tigri dosegali povprečno letno rast BDP od 8.6 % do 10 %. »Med leti 1983 in 1993 sta Južna Koreja in Tajvan povečala domači bruto produkt na prebivalca za štirikrat, Singapur in Hongkong pa za trikrat.« (Kim, 1998:62) S temi rezultati so azijski tigri v nekaj desetletjih iz statusa držav tretjega sveta dosegli status razvitih držav.

TABELA 1: GOSPODARSKA RAST AZIJSKIH TIGROV V RAZLIČNIH OBDOBJIH

	1970–79	1980–1989	1990–1996
Hongkong	9.2 %	7.5 %	5.0 %
Singapur	9.4 %	7.2 %	8.3 %
Tajvan	10.2 %	8.1 %	6.3 %
Južna Koreja	9.3 %	8.0 %	7.7 %

VIR: Ropke (2001: 11)

V diplomskem delu bom poskusil izpostaviti skupne značilnosti azijskih tigrov – dejavnike, ki naj bi predstavljali nekakšen model drugim državam v razvoju. Gre za širok spekter dejavnikov, ki se razteza od aktivne vloge vladnih administracij v vodenju razvojne politike do kulturnih vplivov konfucijanstva na delovni značaj ljudi. Na začetku se mi tako zastavlja vprašanje, kako si razložiti uspešnejšo gospodarsko rast azijskih tigrov od drugih držav v razvoju. Kakšno vlogo je imela država in kakšno je bilo njeno poseganje v gospodarstvo?

Poročilo Svetovne banke loči med dvema različnima pogledoma na vpliv vladnih administracij na gospodarsko rast. Neoklasični pristop pripisuje zasluge za uspešno rast omejeni vlogi vladnih intervencij in izvozno orientirani industrializaciji. Za razliko od držav v Latinski Ameriki in drugih regijah, ki so izvajale politiko uvozne substitucije, so države azijskih tigrov od srede šestdesetih naprej vodile politiko izvozno orientirane industrializacije. Po prepričanju neoklasikov je bila vloga državnih intervencij manj pomembna kot vloga dogajanj na trgu. Njihovo mnenje so delile vodilne finančne institucije, kot je npr. Svetovna banka, ki so hvalile izvozno usmerjeno industrializacijo kot zgled razvojnega modela, ki bi ga države tretjega sveta morale uporabiti. Eksplicitno sporočilo državam Latinske Amerike in drugim, ki so izvajale politiko uvozne substitucije se je glasilo »gospodarski učinek izvozno orientiranih držav je superioren rasti držav z uvozno substitucijo v vseh pogledih, zlasti na področju povečanja izvoza, zaposlenosti in gospodarske rasti.« (Kim, 1998:96)

Na drugi strani pristop revizionistov zagovarja tezo, da so vladne administracije držav azijskih tigrov s svojimi ukrepi aktivno nadzorovale trg. Njihova aktivna vloga je bila ključna za doseganje uspešne gospodarske rasti, predvsem pri spodbujanju razvoja panog, ki so jih opredelile za strateške (Amsden v Kim, 1998:97). Revizionisti trdijo, da so vladne administracije omogočile gospodarsko rast z nadzorovanjem finančnih institucij in pretoka kapitala, s poseganjem v industrijsko strukturo, spreminjanjem cen in spremljanjem dogajanj v mednarodni ekonomiji (Kim, 1998:128). V Koreji na primer je najpomembnejše odločitve o investicijah sprejemala država, in ne trg. Wade (Wade v Kim, 1990:128) v nasprotju s prepričanjem neoklasikov argumentira, da je bila vloga vladne administracije Tajvana v upravljanju s trgom, ne pa v sledenju njegovim zakonitostim.

S podrobnim opisom gospodarskega razvoja Koreje, Tajvana, Singapurja in Hongkonga bom tako poskusil ugotoviti, kakšen je bil vpliv posegov države na gospodarsko rast, in odgovoriti na vprašanje, ali se njihov model razvoja lahko uporabi tudi v drugih državah.

3. KOREJA

3.1. GOSPODARSKI RAZVOJ KOREJE

Na začetku 20. stoletja je Korejo kolonializirala Japonska, ki je bila takrat na višku imperialističnega ekspanzionizma. Japonska zasedba je trajala od 1910 do 1945. »Kolonialno izkoriščanje in prisilno vključevanje Korejcev v japonsko narodno kulturo je predstavljalo tudi zametke modernizacije do tedaj revne, fevdalne Koreje. Japonska oblast je namreč ukinila tradicionalni statusni sistem in ga zamenjala z razrednim sistemom kolonialnega kapitalizma.« (Dunong, 1998:50) To pa je bila tudi edina dobra stran kolonialnega izkoriščanja, saj je bil napredek države v tem obdobju skromen, Korejci pa so bili povsem odrinjeni od ključnih družbenih položajev, ki so po zasedbi pripadli japonskim priseljencem. Leta 1940 so recimo Korejci posedovali manj kot 20 % korejskega industrijskega kapitala. Po porazu Japonske v drugi svetovni vojni je bila Koreja leta 1945 razdeljena na Severno in Južno Korejo, po gospodarskih kazalcih pa je bila njena razvitost na ravni Afrike.

Po vojni sta si ZDA in Sovjetska Zveza razdelili Korejo kot svoji interesni coni. Delitev države je bila za Južno Korejo pravi gospodarski šok, saj je bila prej večina elektrike proizvedena v severnem delu, ki je tudi bogatejši z naravnimi bogastvi. Južna Koreja je bila tako med leti 1945–1948 pod vojaško upravo ZDA in predvsem močno odvisna od njihove ekonomske pomoči. V teh treh letih je ameriška pomoč znašala 4.300 milijonov dolarjev (Kim, 1998:184). Leta 1950 je komunistični sever napadel svojo južno sosedo. Triletna krvava vojna, ki se je končala 1953, je državo popolnoma uničila. Infrastrukture ni bilo več, sosedoma sta bila skupna le popolno razdejanje in revščina.

Po koncu vojne je nastopilo obdobje obnove Koreje, ki je temeljilo na gospodarski pomoči ZDA. Koreja je proizvajala bombaž, moko in sladkor, ki jih je konzumiral domači trg. Predsednik Rhee se je upiral demokratičnim reformam. Njegov režim je bil prežet s korupcijo, zlorabo pooblastil, nepotizmom in značilno neučinkovitostjo. Leta 1961 je bilo v državi 279.000 nezaposlenih, od tega 72.000 univerzitetno izobraženih (Kim, 1998:185). Katastrofalne razmere so botrovale študentskim demonstracijam in so pripeljale do državnega udara. Maja 1961 je oblast prevzela vojska, ki jo je vodil general Park Chung Hee.

S tem se je začelo za Korejo novo obdobje gospodarske rasti. Park, ki je v letih 1967 in 1971 znova zmagal na volitvah, je državi prinesel politično in gospodarsko stabilnost. Njegovo ekonomsko politiko lahko strnemo v štiri točke:

- ker privatni sektor še ni obstajal, je bila država vpletena v vse sektorje gospodarstva, kot so financiranje, izgradnja infrastrukture in razvoj težke industrije,
- politiko uvozne substitucije je nadomestila politika izvozno naravnane industrializacije,
- distribucijo virov je uravnavala in nadzirala država,
- ker se je morala Koreja izkoptati iz revščine, je imela gospodarska rast absolutno prednost (obširneje o tem Pye, 1985:218–219).

Z vojsko na oblasti je bilo uresničevanje teh ciljev dosti lažje. Vlada je v začetku 1962 ustanovila Upravo za gospodarsko načrtovanje, ki je imela nalogo izdelati petletne nacionalne razvojne načrte. To so bili strateški osnutki za razvoj gospodarstva. V prvem petletnem obdobju je država nadomestila uvoz cementa, nafte in gnojil z domačimi proizvodi in začela izgradnjo ključnih elementov infrastrukture, kot so ceste, železnice in tovarne. Med leti 1967 in 1971 so dosegli cilje drugega petletnega plana. V tem obdobju so začeli izvažati proizvode, kot so čevlji, les in oblačila. Ti so bili konkurenčni na mednarodnem trgu zaradi poceni delovne sile v Koreji. Predelovalna industrija je dosegla 22 % letno rast in nastali kapital se je uporabil za nadaljne investicije. Predvsem z izvažanjem delovno–intenzivnih proizvodov tekstilne in elektronske industrije je Koreja dosegala izjemne rezultate. Vlada je spodbujala izvoz prek davčnih olajšav za izvoznike, z občasnimi devalvacijami korejske valute, nižjimi prispevki za javne izdatke za izvozna podjetja in drugimi inštrumenti. Taka politika je bila zelo uspešna, »saj je bila v šestdesetih letih povprečna rast BDP 8,7 %, medtem ko je korejski izvoz rasel več kot 30 % letno.« (Kim, 1998:185)

Naslednji zasuk v razvojni strategiji se je zgodil leta 1973 s poudarkom na težki, kemični in jeklarski industriji, s čimer je vlada želela spremeniti strukturo korejske industrije. Leta 1973 je prišlo do prvega naftnega šoka. V tem času je Koreja veliko investirala v težko industrijo, kot so naftne rafinerije, ladjedelnice, avtomobilske tovarne, zato je naftni šok močno prizadel njihovo gospodarstvo. Vlada je zato spodbujala prehod gospodarstva v visoko tehnološka področja z ustanavljanjem številnih inštitutov (npr. Korejski raziskovalni inštitut za elektroniko in telekomunikacije), katerih primarna naloga so bile raziskave. Velik pomen za razvoj so imele spodbude za oblikovanje majhnega števila velikih poslovnih konglomeratov – »*chaebolov*« (njihovo ključno vlogo bom podrobneje opisal kasneje). Prihod tujih multinacionalnih podjetij je botroval pritoku tuje tehnologije, posojil iz tujine in nastanku podjetij v mešani lasti. Na začetku industrializacije so Korejci kar polovico

industrijskih izdelkov proizvajali po japonskih licencah, v kasnejših letih stalne gospodarske rasti pa so začeli svojo tehnologijo razvijati sami in jo s tem tudi prodajati pod lastnimi blagovnimi znamkami (več o tem v Kim, 1998:81–82).

TABELA 2: OSNOVNI GOSP. IN DRUŽB. KAZALCI KOREJE V IZBRANIH LETIH

	1960	1970	1980	1990	2000
GDP (V \$)*	3,837,200,384	8,774,906,880	62,210,256,896	252,622,061,568	461,519,618,048
LETNA RAST GDP V %	-	8	-2	9	9
GDP P.C. V \$	1,325	2,283	3,910	7,967	13,199
LETNA RAST IZVOZA V %	-	20	9	4	20
LETNA RAST PREB. V %	3	2	2	1	1

VIR: WDI ONLINE (<http://devdata.worldbank.org/dataonline> 27.05.2004)

* cene na določeno leto

Po drugi naftni krizi 1979 se je korejsko gospodarstvo usmerilo v kapitalno intenzivno industrijo. Petletni plan iz leta 1981 je spet poudarjal izvozno usmerjenost korejskega gospodarstva. S tem petletnim planom je Koreja spodbujala konkurenčnost domačih proizvajalcev in rast izvoznega sektorja. Tu bi izpostavil predvsem pomembno zmanjšanje vladnega interveniranja pri promociji strateških industrij. Vse odločitve o alokaciji investicij so bile prepuščene privatnemu sektorju, vlada pa naj bi zagotovila vso potrebno infrastrukturo za razvoj industrije.

Po atentatu na generala Parka leta 1979 je na oblast prišel general Chu Doo Hwan. *Chaeboli*, ki so v tem obdobju vladne protekcije dosegli nesluten razvoj, so začeli zahtevati vedno večjo neodvisnost. To je vladi predstavljalo resen problem. Še večja težava je bilo nezadovoljstvo javnosti z represivno militaristično oblastjo, ki se ni branila uporabe sile. Želja po demokratičnih reformah je vztrajno naraščala. Ko so se plače dvignile na primerljivo svetovno raven, so delavci prek sindikatov zahtevali soudeležbo v procesih odločanja in svoje temeljne pravice. Vse to je vplivalo na izvedbo prvih demokratičnih predsedniških volitev leta 1987. Z naraščanjem blaginje je Koreja postala ena najbolj zanimivih držav za tuja vlaganja.

Naraščajoča blaginja je prav tako ustvarila okolje, v katerem je prišlo do razcveta korupcije in nepotizma (Garran, 98:123).

Decembra 1992 je bil na predsedniških volitvah izvoljen Kim Young-Sam, ki se je zaobljubil pospeševanju prehoda k tržnemu gospodarstvu. Svojo zavezanost procesu globalizacije je prvič obelodanil v govoru 1994 v Sydneyju, ko je predstavil svojo vizijo besede »*segyehwa*«, korejskega izraza za globalizacijo. Opozoril je, da je v preteklosti gospodarski razvoj oblikoval koncentracijo moči v rokah maloštevilnih industrijskih mogotcev in s tem omogočil neenakomerno porazdelitev sredstev ter vse večje razlike med regijami in družbenimi razredi (Korea's Foreign Policy, <http://countrystudies.us/south-korea/27.htm> 20.11.03).

Vendar je Kim ob koncu svojega mandata uresničil zelo malo številnih obljub. Tako je bila Koreja slabo pripravljena na azijsko finančno krizo, ki je leta 1997 hudo prizadela regijo.

3.2. POVEZANOST VLADE IN GOSPODARSTVA

Za analizo povezanosti vlade in gospodarstva, ki je ključni element modernizacijskega razvoja Koreje, je bistvenega pomena obdobje, ki se začne 1961 s prevzemom oblasti generala Parka. Nacionalist Park je želel transformirati Korejo iz zaostale agrikulturne države v moderno industrializirano državo, ki bi svojim državljanom nudila dostojno življenje in varnost pred zunanjimi napadi. Administracija prejšnje Rheejeve vlade se je v petdesetih odločila, da sprejme pomoč ZDA, s pomočjo katere je zgradila infrastrukturo. Tako so v nekaj letih zgradili številne šole, posodobili ceste in komunikacijske sisteme. Park je imel tako ob prihodu na oblast temelje za načrtovano gospodarsko rast v dobro izobraženi mladi delovni sili in moderni infrastrukturi. Parkova vlada je bila trdno odločena, da bo vlada igrala ključno vlogo v gospodarskem razvoju države, saj po njihovem prepričanju v državi ni bilo nobene druge institucije, ki bi bila zmožna v tako kratkem času upravljati tako drastične spremembe (Garran, 1998:55).

Ekonomski sistem, ki je sledil, je tako vključeval elemente prostega trga, ki ga je vodila država. Prevladujoč element gospodarstva so bili *chaeboli*, ogromni industrijski konglomerati v zasebni lasti, dokajšen vpliv pa so imela tudi podjetja v javni lasti na področju proizvodnje železa in jekla, komunikacij, umetnih gnojil, kemične proizvodnje in težke industrije. Vlada se je opirala na že obstoječe tehnologije predvsem japonskega izvora in na svojo dobro izobraženo in visoko motivirano delovno silo. Ključnega pomena je bilo tudi, da

je bila ta delovna sila izredno poceni, predvsem zaradi totalne represije (več o tem v nadaljevanju). Vlada je prevzela nadzor nad alokacijo redkih finančnih virov, spodbujala je investicije s kreditiranjem in omejevala vstop tujega kapitala. Prednostne obravnave so bila še posebej deležna izbrana podjetja – *chaeboli*, ki jih je vladna administracija pospešeno spodbujala z izdajo izvožno-uvoznih licenc. Vlada je ustanovila Upravo za gospodarsko načrtovanje, ki je postala središčna točka načrtovanja gospodarskega razvoja. Zadolžena je bila za načrtovanje in izvajanje cikličnih petletnih gospodarskih načrtov. Predsedoval ji je premierov namestnik, za njene člane pa so izbrali vrsto inteligentnih birokratov, visoko usposobljenih na področju poslovanja. Upravi je bila zaupana alokacija virov in nadzor nad izdajo kreditov (Garran, 1998:56).

Parkov primarni cilj, ki ga je dosegel zelo hitro, je bil izgradnja samozadostnega gospodarstva, ki se naj ne bi več opiral na pomoč iz ZDA, ki je Koreji pomagala v času Rheejeve administracije. V sedemdesetih letih je vladna administracija dodala nove cilje; modernizacijo gospodarstva in ohranitev splošne gospodarske rasti. K temu je treba dodati težnjo po konsolidaciji ključnih industrij, povečanju zaposlenosti in razvoju bolj učinkovitega sistema upravljanja. Država je tako vodila cikluse gospodarskega razvoja z investiranjem, najprej v panoge tekstilne, kemične, ladjedelske, jeklene in elektronske industrije. Pozneje, v osemdesetih letih, pa je sledil kakovostni preskok v avtomobilsko, računalniško in mikroelektronsko industrijo. Značilno izvožno-orientirano gospodarstvo je v sedemdesetih letih doseglo izjemne rezultate. Za lažje razumevanje tega nenadnega vzpona si oglejmo si nekaj podatkov: »v obdobju 1972–1979 so se vladni dohodki zvišali z izjemno letno stopnjo 94.7 %, realne plače so se poviševale z letno stopnjo 9.8 %, delež prebivalstva pod mejo revščine pa se je zmanjšal od 41 % leta 1965, na 15 % v letu 1975. Za obdobje 1965–1978 je za Korejo tako značilno petkratno povečanje BDP« (Kim, 1998:63-69).

3.3. CHAEBOLI

Čeprav se je načrtni hitri razvoj korejskega gospodarstva začel v začetku šestdesetih let, segajo začetki oblikovanja podjetniške elite v desetletje pred tem. Med obdobjem japonske kolonizacije je bilo zelo malo Korejcev, ki so bili lastniki velikih podjetij ali pa so upravljali z njimi. Po odhodu Japoncev leta 1945 je manjše število Korejcev pridobilo zapuščenata podjetja, ki so jih v njihovi državi vodili Japonci. Ta podjetja in še nekaj drugih, ki so nastala v poznih štiridesetih in zgodnjih petdesetih, so imela tesne stike z vladno

administracijo predsednika Rheeja, ki je bila na oblasti od 1948 do 1960. Javna skrivnost je bila, da je veliko teh podjetij vladi plačevalo posebne usluge. S prihodom generala Parka so napovedali izkoreninjenje korupcije, prevetritev administracije in vzpostavitev ravnotežja v družbi. Nekaj vodilnih industrijalcev so aretirali in jih obsodili podkupovanja, vendar je nova vlada kmalu ugotovila, da so nepogrešljiva pomoč pri snovanju modernizacije gospodarstva. Dosegli so dogovor, po katerem je večina obtoženih vladi plačala kazen v zameno za izpustitev. Sledilo je tesno sodelovanje med obema vpletenima stranema (Kim, 1998:138–140).

To sodelovanje je bistveno botrovalo poznejši uspešni gospodarski rasti v začetku šestdesetih. Tako so se v želji po čim hitrejši usmeritvi gospodarstva v težko, kemično industrijo in uvozno substitucijo, politiki in vodilni v Upravi za gospodarsko planiranje zanašali na ideje vodilnih v *chaebolih*. Tako je v procesu industrializacije prišlo do oligopolne koncentracije kapitala in ekonomsko profitabilnih panog v rokah majhnega kroga konglomeratov.

Chaebolom je bila omogočena hitra rast zaradi dveh dejavnikov – posojil iz tujine in vladne protekcije. V osemdesetih letih je bil za njihovo rast ključen dostop do tujih tehnologij. Vlada je tako pod sloganom »vodeni kapitalizem« (Kim, 1998:140) konglomeratom dodelila pomembne projekte, s tem, da je jamčila tujim upnikom odplačilo kreditov, ki so jih *chaeboli* najemali. *Chaeboli* so velikokrat primerjani z Japonskimi *keiretsuji*, vendar se razlikujejo. Velika večina *chaebolov* je v družinski lasti, medtem, ko so *keiretsuji* v rokah menedžerjev (Garran, 1998:130). Neverjeten uspeh, ki se je začel v šestdesetih, je v tesni povezavi s povečanjem korejskega izvoza. Rast je rezultat proizvodnje širokega spektra produktov, namesto samo enega ali dveh. Ključnega pomena so bile inovacije in želja po razvoju nove vrste produktov. V devetdesetih so *chaeboli* začeli proizvajati za vse večji domači trg. Postali so finančno neodvisni in potrebe po vladni pomoči in kreditiranju ni bilo več. Začetki konflikta interesov segajo v leto 1987. Demokratizacija, ki je nastopila tega leta, je konglomeratom omogočila odprto nasprotovanje poseganju države v gospodarstvo. Nasprotja so dosegla vrhunec leta 1992, ko je ustanovitelj korporacije Hyundai Chung Ju Yung ustanovil lastno politično stranko, vlada pa je zaradi domnevne utaje davkov kaznovala Hyundai z globo 172.4 milijona dolarjev (Garran, 1998:130–131).

Chaeboli so nedvomno veliko prispevali k rasti korejskega gospodarstva, saj je npr. delež BDP, ki ga je v letu 1984 ustvarilo 10 največjih *chaebolov*, znašal kar 67 % (Furst, 1999:25). Z vidika tehnološkega razvoja so *chaeboli* pomembni, ker so veliko investirali v novo tehnologijo in na tehnološko zahtevne trge in zaradi ekonomije obsega, investicij v

raziskave in razvoj itd. Proti koncu osemdesetih pa je korejska vlada zaradi prevelike ekonomske koncentracije na račun *chaebolov* začela spodbujati tudi razvoj majhnih in srednje velikih podjetij. V prejšnjem desetletju so zaradi svojih privilegijev postali tarča številnih očitkov. Predvsem v predvolilnem času so politiki obljubljali postopno zmanjševanje njihove moči in vpliva. Kljub temu so *chaeboli* še naprej igrali ključno vlogo v korejskem gospodarstvu. Konglomerati kot so Hyundai, Samsung, Daewoo in Lucky Goldstar so v svetu postali vsakdanji pojem (Garran, 1998:131).

3.4. POMEMBNA VLOGA IZOBRAŽEVANJA, ZEMLJIŠKE REFORME IN TEHNOLOŠKEGA RAZVOJA

Uspešna realizacija ciljev razvoja je mogoča samo z integralnim pristopom, kjer upoštevamo vse elemente družbenoekonomskega razvoja, glavni poudarek pa je na znanju in razvoju človeškega faktorja. Razvoju človeških virov so v Koreji posvetili veliko pozornosti, predvsem zaradi zgodnjega spoznanja, da je za državo s skromnimi naravnimi viri dobro izobražena in kvalificirana delovna sila podlaga, na kateri bodo lahko izgradili svojo primerjalno prednost (Košak v Furst, 1999:28).

V letih 1945–1961, pred začetkom gospodarske rasti, je Koreja znatno dvignila raven izobraževanja v državi. Prvo povečanje vpisov v osnovno šolo se je zgodilo takoj po koncu druge svetovne vojne in sicer iz 1.4 na 2.2 milijona učencev (Kim, 1991:269). V tem obdobju je Koreja na področju izobraževanja že prehitela druge države v razvoju. V obdobju vladanja predsednikov Rheeja in Parka, so nadzor nad izobraževanjem iz rok lokalnih šolskih uprav prenesli v centralizirano Ministrstvo za izobraževanje. Ministrstvo je bilo odgovorno za šolsko administracijo, alokacijo virov, postavljanje vpisnih kvot, potrjevanje učiteljev, razvoj učnih načrtov in za določanje ostalih osnovnih smernic izobraževanja.

TABELA 3: DELEŽ STAROSTNIH SKUPIN VPISANIH V ŠOLO V KOREJI

	1960	1980	1992
OSN. IZOBRAŽ.	94	107*	105*
SREDNJE. IZOBRAŽ.	27	85	90
VISOKO IZOBRAŽ.	5	14	42

* Odstotek vpisanih preseže 100, če v osnovno šolo hodijo tudi starejši otroci.

VIR: A Critical Review of Asian Value and Asian Model,

(<http://www.nd.edu/~skim/academic/asianvalue95.htm> 22.3.04)

Eden glavnih vzrokov za hitro modernizacijo in gospodarsko rast je prav pripravljenost Korejcev za investiranje velikega dela dohodkov v izobraževanje – v povečanje človeškega kapitala.

TABELA 4: FINANC. IZOBRAŽEVANJA S STRANI DRŽAVE IN ŠTUDENTOV (V MIO WONOV*)

	1968	1977	1982	1985	1990
DRŽAVA	41.378	434.685	1.632.092	2.269.385	-
UČENCI	28.927	378.978	1.642.599	2.092.308	3.383.210

VIR: Economic Growth and Human Development in Republic of Korea 1945-1992, (http://hdr.undp.org/docs/publications/ocational_papers/oc24c.htm 5.5.04)

* cene na določeno leto

Kot je razvidno iz Tabele 4, so se stroški univerzitetnega šolanja skoraj enakomerno porazdelili med starše in državo. V državah v razvoju je pogosto, da revna gospodinjstva niso zmožna plačati stroškov šolanja svojih otrok, istočasno pa potrebujejo dohodek, ki bi ga ti s pomočjo šolanja ustvarjali. To se je v zmanjšani meri dogajalo v Koreji, kjer je bila večina staršev zmožna plačati znatne stroške univerzitetnega šolanja zaradi enakomerne distribucije dohodka.

Tradicionalno spoštovanje visoko izobraževanega posameznika, ki se je včasih zrcalilo v odnosu do konfucijanskega učenjaka, se je kasneje preneslo na znanstvenike, tehnične in druge strokovnjake. Visoko usposobljeni tehnokrati in načrtovalci gospodarskega razvoja, ki so izšli iz korejskega izobraževalnega sistema, imajo veliko zaslug za uspešen razvoj države (Kim, 1991:36).

Za razlago, kako je Koreja dosegla tako raven izobraževanja, je potrebno pogledati v obdobje po drugi svetovni vojni. Želja po izobraževanju je izvirala iz družbenih in ekonomskih vzrokov. V času po osvoboditvi od japonske nadvlade in po korejski vojni je bil korejski tradicionalni sistem družbenih razredov popolnoma podrt, s čimer je predpostavljala vzpostavitev novega. Zaradi nenavadne rasne, kulturne in jezikovne homogenosti korejske družbe je izobrazba predstavljala edini ključ do povzpetja po družbeni lestvici. Drugi faktor je predstavljala ekonomska motivacija. Pridobitev izobrazbe je bila edina pot do dobre zaposlitve, ki je zagotavljala dober statusni položaj in dobro plačo. V korejskih podjetjih se je plača delavca ob prihodu v službo določila glede na njegovo izobrazbo in se z leti povečevala. (Confucianism and its impact on Korean culture, <http://www.pusanweb.com/Exit/Jun97/CONFUSED.htm> 19.12.03)

Visoki rasti izobraževanja sta pripomogla tudi izvozno-orientirana strategija in enakomerna porazdelitev dohodkov. Korejski izvoz je v šestdesetih in sedemdesetih letih temeljil predvsem na delovno intenzivnih dobrinah. Tako so učinkovite, delovno intenzivne izvozne panoge zagotavljale rast zaposlovanja in plač, kar je omogočalo vlaganje sredstev v izobraževanje. Stopnja nezaposlenosti je bila v obdobju med leti 1963 in 1992 nenavadno nizka, saj je znašala le 4.4 % (Kim, 1991:278). V izvozno orientiranih gospodarstvih, ki so pod velikim pritiskom konkurence, prihaja pogosto do spreminjanja industrijske strukture in zaposlovanja, zato so podjetja bolj stimulirana za vlaganje v izobraževanje. Brez izobrazbe se delavci iz propadajočih panog težko zaposlujejo v profitabilnih sektorjih. Izobraževanje v podjetjih prinaša boljše rezultate, saj je nujno potrebno za premik v nove, tehnološko napredne sektorje. Korejska vlada je v začetni fazi izvozno orientirane strategije uvedla številne programe za upravljanje s človeškimi viri. Poseben poudarek je bil na poklicnem izobraževanju, saj je vlada po sprejetju Zakona o poklicnem izobraževanju leta 1967 ustanovila 26 inštitutov, ki so se s tem ukvarjali. Do leta 1986 se je število usposobljenih dvignilo na 350 tisoč, kar je bilo več kot 3 % delovne sile (Kim, 1991:269).

Zakon o zemljiški reformi, sprejet junija 1949, je imel izenačevalen učinek na korejsko družbo. S sprejetjem tega zakona je skoraj milijon zakupnikov postalo lastnikov. Reforma je tudi povzročila upad veleposestniškega razreda, ki je bil stoletja hrbtenica korejske družbe. Izvedba zemljiške reforme je bila dobra izkušnja za enakomerno distribucijo dohodka, ki je sledila v naslednjih letih. Enakomerna distribucija dohodka je bila značilna za desetletja gospodarskega razvoja in je zelo pripomogla k rasti stopnje izobraževanja, posebej na visokošolskem področju. Stroški izobraževanja v visokih šolah so bili v veliki meri prepuščeni staršem. Finančne obremenitve so bile precejšnje, a so jih starši zaradi enakomerne distribucije dohodka zmogli (Wade, 1989:33).

TABELA 5: GINI KOEFICIENT – POVPREČJE ZA OBDOBJA 1965–2000

1965–1970	1971–80	1981–90	1991–2000
0.34	0.38	0.33	0.30

VIR: Kim, 1998:45

V gospodarskem razvoju Koreje je bil izjemno pomemben tehnološki napredek. Znano je, da je rast držav v razvoju pogojena tudi s stopnjo prisvajanja in uporabe novih tehnologij, ki se uporabljajo v razvitih državah. Vendar proces dohitevanja zahteva dostop do nove tehnologije, še pomembnejši faktor pa je sposobnost njihove absorpcije in uporabe, ki pa je

neposredno odvisen od usposobljenosti delovne sile. Od zgodnjih šestdesetih let naprej, ko je Koreja sprejela izvozno orientirano strategijo, je mnogo korejskih delavcev in menedžerjev odpotovalo v tujino, kjer so se priučili novih tehnologij. Ob vrnitvi domov so to znanje podajali novim generacijam. Korejci so pokazali izjemno hitrost pri selitvi v sektorje, ki so uporabljali nove tehnologije. Pri prenosih tehnologije iz tujine je Koreja dajala prednost uvozu kapitalskih dobrin in projektom na ključ, ki so vključevali ne samo izgradnjo proizvodnega obrata, temveč tudi izobraževanje delavcev (Furst, 1999:24). Konkurenčna prednost korejskega gospodarstva se je v začetku sedemdesetih let zaradi padanja cene delovne sile manjšala, zato sta imela vse večji pomen integriranost v svetovno gospodarstvo in razpoložljivost visoko kvalificirane delovne sile, sposobne za delo s sodobno tehnološko opremo (Košak v Furst, 1990:51).

3.5. ZATIRANJE PRAVIC DELAVCEV

Problematika upoštevanja pravic delavcev je temna stran hitre gospodarske rasti Koreje. Zatiranje delavcev in njihovega političnega vpliva sta bili skupni lastnosti Parkovega in Chunovega režima. Poceni in visoko produktivno delo je bilo eden ključnih faktorjev, ki so pripomogli k hitremu razvoju. Za začetno obdobje razvoja je značilna pravno-formalna svoboda organiziranja in kolektivnega delovanja delavcev. Zaradi razširjene brezposelnosti so bili takratni interesi delavcev omejeni na samo zagotovitev službe, kar izključuje dodatna pogajanja o pogojih in kvaliteti dela. V zgodnjih sedemdesetih se je korejsko gospodarstvo premaknilo v obdobje omejene ponudbe delovne sile. Stopnja brezposelnosti je padla, kar je botrovalo posegu vlade v regulacijo trga delovne sile.

Leta 1971 je bil izdan Specialni predsedniški dekret nacionalne varnosti, ki je prepovedal stavke in prekinitve dela in pooblastil vlado za izdajo dovoljenj sindikatom za udeležbo v kolektivnih pogajanjih. Z izdajo tega dekreta se je v Južni Koreji začelo obdobje preprečevanja organiziranega delovanja delavcev, kar naj bi ohranilo nizke mezde in notranjo politično stabilnost. Desetletno represivno obdobje je pripeljalo do tega, da je vladna birokracija reševanje delavskih vprašanj prepustila v roke Korejski centralni obveščevalni agenciji in policiji. Pogoji dela so bili izjemno slabi. Delavci niso imeli praktično nobene pravne zaščite, najdaljši delovni urnik in eno najvišjih stopenj industrijskih nesreč na svetu. Še posebno izkoriščane so bile ženske, saj so praviloma delale po 12 ur na dan in so bile proste le v nedeljo (obširneje o tem Kim, 1998:70–72).

Z uvedbo demokratičnih reform junija 1987 je prišlo tudi do logične eksplozije delavskih stavk in protestov. Delavci so zahtevali redefinicijo odnosa države do delavske problematike. Končno jim je uspelo doseči osnovne sindikalne pravice do svobodnega organiziranja, pogajanja in stavkanja.

3.6. VPLIV KONFUCIJANSTVA NA RAZVOJ KOREJE

V dejavnike, ki oblikujejo korejski model države v razvoju, bi umestil tudi prežetost korejske družbe s konfucijanizmom. Izvor izobražene in marljive delovne sile, ki je bila pomemben razvojni faktor se skriva v kulturnih obrazcih, ki so že stoletja del tradicije na korejskem polotoku. Konfucijanski poudarek pomembnosti izobraževanja je močno vplival na vse azijske države. Korejci vidijo izobraževanje kot edino pot do zelenega uspeha. Učitelji uživajo visoko avtoriteto in spoštovanje v družbi.

Načela konfucijanstva so šla z roko v roki z zatiranjem delavcev s strani vladne administracije. Tehnokrati so poudarjali vrednote, kot so »trdo delo, ne glede na to, da se delovni čas približuje koncu« in »delavec naj se do delodajalca obnaša kot sin do očeta« (Garran, 1998:130). *Chaeboli* so ustvarjali podobe delavca, ki sledi konfucijanskim načelom in ga pridobivali na svojo stran s cenejšo prehrano, nočnimi predavanji za zaposlene, različnimi športnimi tekmovanji.. V zameno za delo v »družinski atmosferi«, naj bi se delavec odpovedal članstvu v sindikatu. Vodstvo *chaebolov* jih je nenehno prepričevalo, da bo njihovo trdo, slabo plačano delo pomagalo obraniti državo pred severno sosedo in komunistično grožnjo.

Pet temeljnih odnosov v Koreji predstavljajo odnos med očetom in sinom, med vladarjem in podložnikom, med možem in ženo, med starejšimi in mlajšimi in med prijatelji. Razen odnosa med prijatelji, ki temelji na enakopravnosti, so vsi preostali horizontalno urejene hierarhije znotraj organizacije in znotraj družine. Položaj osebe je pomembnejši kot to, kakšna oseba je oziroma kaj prispeva v organizacijo. Tudi v današnjem času se vsak zaveda svojega položaja in igra vlogo, ki mu s tem pripada, s čimer ohranja harmonijo v družbi. Družina igra središčno vlogo v konfucijanstvu. Tako se vodja države šteje za očetovsko figuro in nosi največjo odgovornost za blaginjo ljudstva. V zameno se do njega čuti brezpogojno spoštovanje (Confucianism and its impact on Korean culture, <http://www.pusanweb.com/Exit/Jun97/CONFUSED.htm> 19.12.03).

3.7. UČINEK DRŽAVNIH UKREPOV

Visoka razvitost korejskega gospodarstva priča o tem, da je bila razvojna politika korejske vlade primerna strategija za razvoj Koreje. Prilagajanje gospodarstva potrebam časa in mednarodnega okolja je botrovalo hitri in uspešni gospodarski rasti. Nanizal bom najpomembnejše dejavnike kvalitetne razvojne politike, ki jo je vodila korejska vlada:

- pravočasna odločitev za izvozno ekspanzijo v šestdesetih, ko je bilo svetovno povpraševanje po ceneni delovno intenzivnih proizvodih veliko (Koreja je imela delovne sile v izobilju);
- tesno in učinkovito sodelovanje med javnim in privatnim sektorjem;
- prednost prenosa tehnologij iz tujine v začetku (*learning by doing* ali učenje z delom) in kasnejši industrijski razvoj na podlagi razvoja lastnih tehnologij;
- urejen družbenoekonomski položaj prebivalstva (enakomerna distribucija dohodka) in investiranje v človeške vire (izobraževanje);
- prepuščanje vodilne vloge *chaebolom*, ki so veliko prispevali k rasti gospodarstva in vlagali v nove tehnologije.

Potrebno je tudi omeniti vpliv ameriške pomoči na zagon korejskega gospodarstva v obdobju po vojni s severno sosedo. Večina industrije, naravnih virov in prebivalstva je bila skoncentrirana v Severni Koreji. Zaradi nemogoče gospodarske situacije, v kateri se je Koreja znašla leta 1953, je bila nadaljna industrializacija brez ameriške pomoči nemogoča. Relativno visoka rast BDP med 1953–57 kaže, da je bil ameriški vpliv na korejsko gospodarstvo velikanski (Furst, 1999:7). Američani so bistveno pripomogli k razvoju infrastrukture, opreme za predelavo naravnih virov in lahke industrije. Seveda je tu potrebno poudariti, da so imele ZDA v Koreji predvsem politično-vojaške interese, saj je geopolitično Koreja predstavljala branik pred komunističnim blokom.

TABELA 6: RAST BDP IN POMOČ ZDA -V MIO USD(cene za določeno leto)

LETO	REALNA RAST BDP	POMOČ ZDA KOREJI
1954	5.5 %	153.2
1955	5.4 %	236.7
1956	0.4 %	326.7
1957	7.6 %	382.9
1958	5.5 %	321.3

VIR: Kim Dae Jung 1985: 18, v Furst 1999: 8

4. TAJVAN

4.1. GOSPODARSKI RAZVOJ TAJVANA

4.1.1. JAPONSKO OBDOBJE (1895–1945)

Japonski prevzem Tajvana je bil posledica poraza Kitajske v vojni z Japonsko 1895. Nova kolonialna oblast je po japonskem vzoru Meijijevih reform izvedla zemljiško reformo, s katero je zemljo razdelila kmetom, organizirala pa je tudi infrastrukturno modernizacijo dežele. Ta je vključevala postavitve komunikacijske infrastrukture, izgradnjo namakalnih in drenažnih sistemov, odredbo obvezne uporabe umetnih gnojil in izboljšanih vrst semen. Trideseta leta 20. stol., ki zaznamujejo gospodarsko prosperiteto na Japonskem in njene vojne načrte za prihodnost, so še dodatno okrepila japonske razvojne načrte na otoku. Kolonialna administracija je zato nadaljevala industrializacijo na področju tekstila, kemije, cementa, aluminija in nafte. Tajvan je v tistem času tako postal največji trgovec v regiji, čeprav je treba pripomniti, da je bila večina industrije v japonski lasti. Japonci so si v času petdesetletne vladavine prizadevali izkoreniniti kitajsko kulturo in jo nadomestiti s svojo. Prihod Japoncev pa je imel tudi svoje pozitivne plati: birokrati za razliko od kitajskih niso bili podkupljivi, novi vladarji so vzpostavili izobraževalni sistem, ki je bil na zavidljivi ravni, razvili so infrastrukturo, železnice, ceste, industrijo in vse to so bili temelji za poznejšo izjemno rast tajvanskega gospodarstva (Hsin-Huang, 1991:129–130).

4.1.2. PRIHOD KITAJSKIH NACIONALISTOV IN RAZVOJNI ZAČETKI (1945–1960)

Ob prevzemu oblasti je Chiang Kai-shkov režim podedoval industrijsko infrastrukturo, ki so jo ustvarili Japonci v petdesetih letih vladavine. Novi gospodar je začel izvajanje štiriletnih razvojnih načrtov. Prvi se je začel 1953 pod delovnim naslovom Plan gospodarske rehabilitacije (Garran, 1998:57). Najprej je bila izvedena agrarna reforma s ciljem konsolidacije kmetijskega sektorja. Veliko denarja so vložili v kmetijsko infrastrukturo in namakalne sisteme, tako da »je rast kmetijske proizvodnje med 1954 in 1967 znašala 4.4 % na leto – največ v Aziji« (Garran, 1998:58). Dobičke kmetijskega sektorja je vlada pametno preusmerila v razvojno postavitve delovno intenzivnega, izvozno usmerjenega produkcijskega

sektorja. Najpomembnejša je bila tekstilna industrija, saj so priseljenci s celine s seboj pripeljali stroje in na otoku nadaljevali proizvodnjo. Tekstilni izvoz je tako 1958 predstavljal 38 % skupnega izvoza Tajvana (Garran, 1998:58). Država je neposredno investirala tudi v domače tovarne stekla, plastike, jekla in cementa.

4.1.3. OBDOBJE HITREGA RAZVOJA

Začetek hitrega gospodarskega razvoja zajema obdobje tretjega in četrtega nacionalnega gospodarskega načrta. V tem času se je vlada preusmerila v kvalitativno širjenje tajvanskega gospodarstva na področja težke in elektronske industrije. Te strateško pomembne panoge so po prepričanju vladne administracije zagotavljale uspešnost tajvanskega gospodarstva na mednarodnem trgu. Povprečna letna rast BDP je v obdobju 1963–1980 znašala 10 %.

TABELA 7: RAST BDP V %

1952–1962	1963–1980	1980–1993
7.93	10.00	7.49

VIR: State Intervention and Strategic Integration in Taiwan's Economic Development,

(<http://www.ucm.es/info/eid/pb/tairea4.htm> 15.05.2004)

Proizvodni sektor se je pospešeno privatiziral, saj je delež javnih podjetij na tem področju upadel s 56 % 1952 na 21 % 1970 (Kim, 1998:166). V poznih sedemdesetih letih so zelo dobre rezultate tajvanskega izvoza začeli ogrožati različni dejavniki, predvsem protekcionistični ukrepi v tujini in zviševanje domačih plač. Razvojna politika vladne administracije je na te trende odgovorila s spremembo razvojne politike, ki se je preusmerila h kapitalno intenzivnim, visoko tehnološkim industrijam, kot so npr. mikroelektronika, osebni računalniki, avtomobilska industrija. Ob tem se je vlada zavedala, da številna domača podjetja ne morejo sama veliko investirati v tehnologijo in razvoj. Zato je ustanovila številne institute za raziskovanje in razvoj, ustanovila različne fonde za investicije v visoko tehnologijo in finančno podprla usposabljanje v zasebnih podjetjih. Rezultat te razvojne taktike pod taktirko države je izjemno dobro razvito gospodarstvo, ki ima največje denarne rezerve na svetu – 185.7 milijard \$ konec avgusta 2003 (Taipei Times, <http://www.taipeitimes.com/News/edit/archives/2003/09/21>).

TABELA 8: GOSPODARSKI IN SOCIALNI KAZALCI TAJVANA

	1952	1962	1972	1982	1992
IZVOZ KOT % GDP	8.5	11.3	37.8	45.8	41.4
ST. VARČEVANJA V %	9.2	12.4	32.1	30.4	29.7
ST. INVESTICIJ V %	15.3	17.8	25.6	24.8	22.2
ST. PISMENOSTI V %	57.9	75.2	86.7	90.4	92.6
GINI KOEFICIENT	-	0.321	0.291	0.283	0.303

VIR: State Intervention and Strategic Integration in Taiwan's Economic Development, (<http://www.ucm.es/info/eid/pb/tairea4.htm> 15.05.2004).

4.2. FENOMEN MAJHNIH IN SREDNJIH PODJETIJ

Majhna in srednja podjetja so najbolj dinamičen del tajvanskega gospodarstva in hkrati temelj izvoznega sektorja. Njihov vzpon se je pričel v šestdesetih letih v tekstilnem sektorju, ko so zaradi svoje fleksibilnosti začela sklepati posle s tujimi partnerji. Njihova prednost je bilo hitra zmožnost prilagajanja na spreminjajoče se želje tujih kupcev. To prednost so dosegla predvsem z taktiko »gverilskega kapitalizma« (Kim, 1998:173). Gre za izraz, ki izvira iz gverilskega načina vojskovanja, in se v tem primeru nanaša na taktiko, ki temelji na izredni fleksibilnosti in dejstvu, da ta podjetja ob nenadnem povpraševanju z minimalno investicijo realizirajo to povpraševanje in prejema dobiček, dokler ne pride do normalizacije trga. Ko dobička ni več, se podjetja hitro preusmerijo na novo visoko profitno tržišče, kjer svojo taktiko poslovanja ponovijo. Predpogoj za tako izjemno fleksibilnost majhnih in srednjih podjetij je ignoriranje državnih in mednarodnih zakonov, utaja davkov, nelegalna poslovanja, skrivanje dobička in predvsem dobro poznavanje trga. Ta podjetja delujejo po principu tradicionalno patriarhalno vodenih družinskih celic. Te vodijo družinski »šefi«, ki sodelujejo po principu medsebojnega poznanstva in neformalnih dogovorov (Kim, 1998:174–75).

Njihovo sodelovanje temelji na podjetniški mreži. Majhna in srednja podjetja poslujejo brez velikih količin kapitala ali tehnologije, zato se posel razdeli na številna podjetja, ki so med seboj vezana s pogodbami, pa tudi po principu medsebojnega lastništva

delnic. »Ta razvejana podjetniška mreža daje tajvanski industriji sposobnost delovanja enotnega, usklajenega organizma, kar ima pozitiven učinek za vse segmente podjetniške mreže.« (Garran,1998:60). Pomemben del vzpona tajvanskih majhnih in srednjih podjetij je menedžment. Prisotnost tujih multinacionalk v šestdesetih je bila pomembna zaradi znanja, ki so ga tajvanci usvojili. Tajvanski menedžerji so določenem delovnem obdobju zapustili tuje multinacionalke in ustanovili lastna podjetja. Svoje znanje so nemudoma uporabili za samostojne poslovne akcije. Zaposlili so novo, neizkušeno delovno silo, ki so ji posredovali svoje znanje.

Čeprav je državna struktura prispevala k razvoju majhnih in srednjih podjetij z infrastrukturnim razvojem in dobrim izobraževalnim sistemom, so ta podjetja prevzela osrednjo vlogo v tajvanskem gospodarstvu precej neodvisno od načrtovane politike državne administracije, sloneč predvsem na svoji fleksibilnosti, medsebojni konkurenci in taktiki gverilskega kapitalizma (Kim, 1998:166–167).

TABELA 9: PRIMERJAVA MAJHNIH IN SREDNJIH PODJETIJ V AZIJSKIH TIGRIH LETA 1987

	% VSEH PODJETIJ	% DELOVNE SILE	% DODANE VREDNOSTI	% VSEGA IZVOZA
TAJVAN	97	70	55	66
KOREJA	98	66	38	34
HONGKONG	98	62	57	17
SINGAPUR	91	46	31	18

VIR: Kim, 1998:165

Tridesetletna izvozno orientirana strategija Tajvana je rezultirala v organizaciji industrije, ki se močno razlikuje od korejske. Majhna in srednje velika podjetja prevladujejo v privatnem sektorju, posebej v izvoznem sektorju otoškega gospodarstva. S pomočjo osebnih poznanstev so razvila horizontalne in vertikalne pogodbene mreže, ki so prilagodljive spreminjajočim se potrebam tujih kupcev (Kim, 1998:82).

To pa ne pomeni, da je bila nacionalistična oblast na Tajvanu šibka, še manj pa, da se na otoku niso razvile velike korporacije. Po drugi svetovni vojni je imela namreč država v lasti številne velike korporacije naftne in kemične industrije ter komunikacij in transporta. Vlada je v sedemdesetih poizkušala razviti težko industrijo, predvsem jeklarsko in ladjedelniško z ustanovitvijo podjetij v javni lasti. Ta javna podjetja so usmerjena predvsem v domači trg. V šestdesetih so nastale velike korporacije v zasebni lasti, ki so tudi bolj usmerjene v domači trg.

Tajvanska podjetja, ki se ukvarjajo z izvozom, so tako predvsem mala podjetja v zasebni lasti, ki delujejo podpogodbno (Mugione, 1993:43). Veliko proizvodov v ameriških trgovinah (npr. športna obutev) ima napis »made in Taiwan«, a večinoma nosijo ime ameriških korporacij (kot Nike ali L. A. Gear). Tajvanski izvozniki v večini primerov dobavljajo komponente proizvoda ali dokončan proizvod velikim podjetjem v tujini (Kim, 1998:82).

V devetdesetih je prišlo do trenda širjenja proizvodnih enot čez morje na Kitajsko, Malezijo, Filipine in v zadnjem obdobju tudi v Vietnam. Zaradi povečevanja plač delavcev so tudi tajvanska podjetja pričela internacionalizacijo svoje proizvodnje. V zadnjem času je postopno zmanjševanje trgovinskih omejitev pripomoglo k povečanju tajvanskih investicij na kitajskem trgu. Tajvanska podjetja tako prek podjetij v mešani lasti in neposrednih investicij vse bolj širijo svoje produkcijske mreže v jugovzhodni Aziji in na Kitajskem.

4.3. GOSPODARSKO PLANIRANJE IN IZOBRAŽEVANJE

Poleg zemljiške reforme, ameriške pomoči, izvozno orientiranega gospodarstva, implementacije vladnih industrijskih politik in kulturnih vrednot, kot je delovna narava tajvanskega ljudstva, predstavlja izobraževanje enega ključnih dejavnikov gospodarskega razvoja. V pričujočem poglavju bom predstavil, kako je tajvanska vlada vključila razvoj izobraževanja kot integralni del v svojo razvojno politiko.

Planiranje gospodarskega razvoja je igralo ključno vlogo v gospodarski rasti Tajvana. Leta 1953 je vlada začela z implementacijo prvega od planov gospodarskega razvoja. Vendar se je šele sredi šestdesetih začela ukvarjati z vlaganjem v človeške vire. Svet za mednarodno gospodarsko sodelovanje in razvoj – predhodnik Sveta za gospodarsko planiranje in razvoj – je prevzel vodilno vlogo v razvijanju človeških virov (Hsin-Huang, 1991:39). Od takrat so vse ravni izobraževalnih politik, še posebej tiste, ki so se ukvarjale s poklicnim izobraževanjem, vodili gospodarski cilji.

Z izjemo začetnega obdobja gospodarskega razvoja (obdobje uvozne substitucije, 1953–60, ko vlada ni imela jasnih usmeritev na področju izobraževanja) so obdobja, ki so sledila, imela jasno zastavljene cilje, ki jih je vlada hotela doseči. V šestdesetih in zgodnjih sedemdesetih so bile ustanovljene cone predelovalne industrije in delovno intenzivni izdelki so postali glavni izvozni artikli. Da bi ustvarili visoko usposobljeno delovno silo, so 1968 splošno šolsko obveznost podaljšali iz šest na devet let (Hsin-Huang, 1991:40).

Od srede šestdesetih do srede sedemdesetih se je Tajvan preusmeril od izvoza agrikolturnih izdelkov k izdelkom predelovalne industrije. Letna stopnja rasti izvoza je dosegla 30 %. V tem obdobju so povečali možnosti za poklicno izobraževanje z namenom zadovoljevanja potreb rastočih industrijskih sektorjev. Vlada je zagovarjala povečanje števila študentov, ki so se usposabljali poklicno (prek poklicnega izobraževanja), v nasprotju s številom gimnazij. V nasprotju z gimnazijami, ki so pripravile učenca na univerzitetni študij, so poklicne šole ustvarjale znanje, po katerem je bilo na povpraševanje na trgu. Razmerje med učenci poklicnih šol in gimnazijci je bilo 1965 3.9 proti 6.1. Plan iz leta 1968 pa si je za cilj zadal spremembo razmerja 3 proti 2 do leta 1977. Z uvajanjem take politike se je število poklicno usposobljenih močno povečalo. Glavni cilj izobraževalne politike v tem obdobju je bil tako doseči porast števila inženirjev in tehnikov, medtem je število vpisanih na področjih kot sta npr. kmetijstvo in medicina močno upadlo (več v Hsin-Huang, 1991:40–42).

Zaradi naftnega šoka v zgodnjih sedemdesetih se je tajvanska vlada odločila za pospeševanje gradbenih projektov, da bi stimulirala domačo gospodarsko rast. Ladjedelništvo, proizvodnjo jekla, naftno industrijo, energetiko in transport so vodila podjetja v državni lasti. Čeprav je vlada veliko investirala v te kapitalno intenzivne industrije, se to ni dogajalo na račun izvozno usmerjenih podjetij v zasebni lasti. Privatni sektor je konstantno prispeval k rasti tajvanskega izvoza. V sedemdesetih je povprečna rast tajvanskega izvoza znašala 26 % (Hsin-Huang, 1991:42). Potreba po tehnično usposobljenem kadru je bila vedno večja. Obstoječe poklicne šole niso več zadovoljevale potreb družbe, zato se je leta 1974 odprl Tajvanski tehnološki inštitut, kjer so se študentje izobraževali na področju kemije, elektrotehnike, tekstila in gradbeništva. Inštitut je omogočil nadaljevanje študija tistim, ki so že končali poklicno šolo, poleg tega pa je njegovo odprtje dvignilo poklicno šolanje na univerzitetno raven.

V osemdesetih je na Tajvanu prišlo do velikih strukturnih sprememb v politiki. Avtoriteta vladajoče stranke je upadla, medtem ko so opozicijske stranke pridobile moč. Za to desetletje in tudi za devetdeseta velja, da politika izobraževanja ni bila toliko vključena v gospodarsko planiranje kot v prejšnjih obdobjih. Poudarek je bil predvsem na izboljšanju kvalitete izobraževanja in na razvoju programov, ki so razvijali področje tehnologije in storitev (How Education Drove Taiwan's Economic Development, <http://www.cipe.org/publications/fs/ert/e22/tieE22.htm> 16.05.2004).

4.4. KULTURNI VPLIV KITAJSKE

Opis faktorjev tajvanskega razvoja ni popoln, če poleg geopolitične situacije, obdobja razcveta mednarodne trgovine, avtoritarne države in njene razvojne politike ne omenim tudi kulturnih faktorjev oziroma vpliva konfucijanskih vrednot na homogenizacijo družbe.

Prebivalci Tajvana so skozi stoletja prevzeli kitajske družbene in kulturne vrednote in navade. Tradicionalni ljudski običaji izvirajo iz konfucijanskih filozofskih norm in vrednot. Jedro vrednot konfucijanstva je skupnost. Posameznika namreč ne določajo njegove pravice, temveč njegov odnos z lastno družino in širšo skupnostjo. V takem okolju se je razvilo etično stališče, ki nalaga posamezniku dolžnost vzdrževanja harmonije v skupnosti, čeprav to lahko pomeni zatiranje lastnih želja in občutka krivice. Kot Kitajska se je tudi tajvanska ustava naslonila na to filozofijo. V njeni luči je vlada, ki je zelo močna, predpogoj demokratične ureditve. Enako velja za sodno oblast; je veja oblasti, ki služi posamezniku in tudi državi (Kim, 1991:138–139).

Ob dejstvu, da so bila majhna in srednje velika podjetja, ki so bila večinoma v družinski lasti, gonilna sila hitre rasti tajvanskega gospodarstva, menim, da ne smemo ignorirati pozitivne vloge tipične tajvanske družine, ki izhaja iz konfucijanskih vrednot.

4.5. POSEGANJE DRŽAVE V GOSPODARSTVO

V nasprotju z mnenjem neoklasikov in poročilom Svetovne banke iz 1993 razvoj Tajvana ni slonel na tržno orientiranem gospodarstvu. Poseganje vlade v gospodarstvo se je začelo že v zgodnjih petdesetih, saj so (kot pravi Kim, 1998:77) npr. 1952 podjetja v državni lasti opravljala 56.6 % proizvodnje (nato 50 % 1958 in 46.2 % 1962). Čeprav je delež podjetij v državni lasti padel na 21 % vse industrijske proizvodnje 1980, je od takrat ostal enak predvsem zaradi zajetnih državnih investicij v javna podjetja in težko industrijo. Prek velikih podjetij v pomembnih sektorjih, kot so naftna industrija, jeklarstvo, aluminij, ladjedelništvo in proizvodnja umetnih gnojil, je država lahko posredno vplivala na privatni sektor. Država je tudi močno nadzorovala bančne in finančne institucije. Večina bančnega sektorja je bila v državni lasti. Subvencioniranje kreditov določenim industrijam je bil zelo pogost pojav. Leta 1988 so bile npr. samo štiri od šestnajstih domačih bank v zasebni lasti. Strateškim industrijam, kot so informatika, elektronika in biokemija, so banke obračunavale nizke obrestne mere.

Država je vodila zelo aktivno industrijsko politiko. Prek industrijskega targetinga, ki je bil manj direkten kot v primeru Koreje, je uspela vzpostaviti ugodno okolje za specifične industrijske aktivnosti. Sektorje, ki so postali prioritetni, je subvencionirala zlasti z nižjimi davki. To je najprej uporabljala v petdesetih, v obdobju uvozne substitucije (tu so bili subvencij deležni predvsem proizvodnja tekstila, vlaken in plastike), nato v šestdesetih, ko je pospešila izvoz delovno intenzivnih izdelkov predelovalne industrije. V sedemdesetih je bila subvencij deležna težka industrija (jeklarne, ladjedelništvo) in v osemdesetih elektronika. Namesto da bi ustvarila konkurenčno okolje za podjetja, je država raje ponudila preferenčne finančne in davčne ugodnosti določenim sektorjem. V osemdesetih je prišlo do sprememb, saj je država ugodnosti namesto sektorjem začela nuditi posameznim podjetjem in začela vlagati v raziskave in razvoj, uporabo novih tehnologij in pričela uporabljati okolju prijazne naprave.

Vladni ukrepi so bili prav tako bistvenega pomena, ko je šlo za uvajanje novih tehnologij. Vlada je raje kot podružnice podjetij iz tujine spodbujala nastanek podjetij v mešani lasti. Ko je vlada odobrila dostop tujim neposrednim investicijam je hkrati s tem zahtevala tudi prenos tehnologije. Poleg tega je prispevala k adaptaciji in širitvi modernih tehnologij z ustanavljanjem raziskovalnih inštitutov in high-tech parkov, kot so Inštitut za industrijske tehnološke raziskave (ustanovljen l.1973), Organizacija za elektronske raziskave in storitve (ustanovljena l.1974) in Hsinchu znanstveni in tehnološki park (odprt l.1980). Hkrati so se povišali izdatki za raziskavo in razvoj – 1978 so predstavljali 0.48 % GDP, 1995 pa že 1.9 % GDP (več v State Intervention and Strategic Integration in Taiwan's Economic Development, <http://www.ucm.es/info/eid/pb/tairea4.htm> 15.05.2004).

5. SINGAPUR

5.1. MODEL RAZVOJA SINGAPURJA

Moderni Singapur, ustanovljen kot trgovska postojanka Britanske Vzhodnoindijske družbe 1819, je dosegel svoje začetne gospodarske uspehe kot trgovsko središče za uvoz in izvoz predvsem zaradi svoje geografske lokacije svobodnega pristanišča. Na začetku 20. stoletja pa so iz sosednjega malajskega polotoka začeli uvažati osnovne surovine za predelavo, v glavnem kavčuk in kositer. Prav tako je otok postal regionalno središče za distribucijo dobrin, izdelanih v Evropi. Po prvi svetovni vojni so Britanci tam zgradili bazo za svoje vojaške ladje.

Po koncu druge svetovne vojne se je Singapur srečeval s hudimi problemi. Grozili so mu socialni in delavski nemiri, razpadala je med vojno uničena infrastruktura, stanovanjski problem je bil videti brezupno, poleg nizkih plač in visoke stopnje nezaposlenosti pa je prebivalstvo hitro naraščalo. Leta 1959 je stopnja nezaposlenosti znašala 13.5 % (Dunung, 1998:273). Boj za preživetje je tako močno zaznamoval gospodarske odločitve prve generacije singapurskih voditeljev. Možnosti za svetlo prihodnost novo nastale mestne države so bile po izstopu iz malezijske federacije precej okleščene. S to potezo je Singapur izgubil ekonomsko zaledje v notranjosti malajskega polotoka in zmanjšal svoje upe na povečan domači trg, ki bi kupoval dobrine, ki jih je produciral vse večji sektor predelovalne industrije. Spor med sosednjima Malezijo in Indonezijo v letih 1963–1966 je upanje na prihodnost uspešnega trgovskega središča še dodatno zmanjševal. Z britansko razglasitvijo umika čet 1968 je nastopilo obdobje bistveno večjega posredovanja vlade na področju gospodarstva. Od takrat se vladna administracija ni posvečala samo tradicionalnim ciljem, kot so npr. izgradnja infrastrukture, temveč je nadzirala dogajanja tudi na področjih privatnega sektorja (Dunung, 1998:274–75).

Stranka ljudske akcije se je odločila spremeniti politiko. Iz uvozne substitucije se je usmerila k delovno intenzivnim industrijam, ki so izdelovale blago za izvoz na svetovni trg. Ker zasebni sektor ni imel izkušenj, je vlada povabila k sodelovanju tuje multinacionalke in jim ponudila številne olajšave. Da bi zagotovili mirne razmere za njihovo delovanje, so močno zaostriili politični nadzor in prepovedali sindikate, vlada pa je sama nadzorovala trg delovne sile (Ivančič, 1996:21). Vladna strategija se je izkazala za pravilno, k temu pa so pripomogle tudi ugodne mednarodne in domače okoliščine. V mednarodnem okolju je bilo to obdobje eksplozije mednarodne trgovine, multinacionalna podjetja iz razvitih industrijskih držav pa so iskala nove trge in cenejše stroške dela.

V obdobju 1965–1973 je bil svet priča nesluteni gospodarski rasti, saj je letna rast znašala 12.7 % (Ivančič, 1996:22). Največje zasluge pri tem je treba pripisati učinkoviti implementaciji modrih vladnih odločitev, ki so upoštevale vse prednosti in slabosti mestne države. To je bil preprosto pravi čas za prestrukturiranje gospodarstva, saj se je akumuliralo dovolj kapitala, da se je začela proizvodnja kapitalno intenzivnih dobrin. Vlada je tako po izstopu iz malezijske federacije in odhodu britanskih vojaških sil začela iskati pravo formulo za povečanje gospodarske rasti in rešitev nezaposlenosti, naraščajoče rasti prebivalstva in pomanjkanja stanovanj. Rast je bila dosežena z neverjetno stabilnostjo cen. Vlada je uspela obdržati nizko inflacijo s konzervativno fiskalno politiko, ki je vključevala strog nadzor nad količino denarja v obtoku. Postavljalo se je vprašanje, ali se zanesti na domače podjetnike ali

raje narediti zavesten korak k privabljanju tujih neposrednih investicij. Odločitev za slednje je Singapurju koristila (podrobnejše o tem v Kim,1998:66–70).

Zanašanje na multinacionalke in njihove investicije (več o tem v naslednji točki) je hkrati pomenilo manj odvisnosti od jugovzhodnoazijske regije in še posebno manj odvisnosti od sosednjih držav. Naftni šok 1973, ki je povzročil upad cen in splošno recesijo, je končal obdobje hitre rasti. Kljub temu je rast v Singapurju v obdobju 1973–1979 znašala 8.7 %, kar je bil še zmeraj zelo dober rezultat v primerjavi z drugimi državami (Soon, 1991:36). Čeprav je drugi naftni šok sprožil najdaljšo in najglobljo recesijo po svetovni gospodarski depresiji v tridesetih, na Singapur ni imel velikega vpliva. Finančne in poslovne storitve so skupaj s proizvodnjo postajale motor gospodarske rasti.

V prvih dveh desetletjih samostojnosti je Singapur imel visoko gospodarsko rast, ki je daleč prekašala svetovno povprečje. Medtem ko se je rast gibala med 5 in 15 %, je bila stopnja inflacije nenehno pod povprečno. Sčasoma se je odvisnost od svetovnega gospodarstva vseeno poznala, saj so bile posledice upada povpraševanja v tujini neizogibne. Recesija 1985 je bila najhujša v zgodovini države, saj je bilo to leto negativne rasti (–1.5 %), ki se je naslednje leto popravila (+ 1.9 %). Vzroki so se skrivali zunaj države in tudi v njej. Nagel padec cen po svetu v naftnem in ladjedelniškem sektorju je odseval v padcu povpraševanja po dobrinah in storitvah iz Singapurja. Prav tako je padec povpraševanja po elektronskih izdelkih v ZDA vplival na proizvodnjo njihovih delov v Singapurju (Soon, 1991:36).

TABELA 10: OSNOVNI GOSP. IN DRUŽB. KAZALCI SINGAPURA V IZBRANIH LETIH 1960 - 2000

	1960	1970	1980	1990	2000
GDP (V \$)*	649,596,416	1,896,282,496	11,718,054,912	36,901,793,792	91,473,436,672
LETNA RAST GDP V %	-	14	10	9	9
GDP P.C. V \$	2,738	5,511	11,094	17,898	28,295
STOPNJA PISMEN. V %	-	73	83	89	93
LETNA RAST PREB. V %	5	2	1	4	2

VIR: WDI online, (<http://devdata.worldbank.org/dataonline> 27.05.2004).

* cene na določeno leto

Izredna in trajna gospodarska rast je tudi posledica zelo dobre strateške lokacije Singapurja, ki se nahaja na križišču regije članic ASEAN. Vendar so tu še drugi, pomembnejši faktorji. Prvič, Stranka ljudske akcije je izoblikovala močno in stabilno vlado, ki je očiščena korupcije. Vlada je uresničila projekt, s katerim je Singapur postal model planiranega razvoja na vsakem področju. Drugič, z ustanovitvijo Centralnega varčevalnega sklada, kjer so združeni delodajalci in delojemalci prispevali do 40 % plač v pokojninski sklad, so dosegli izjemno stopnjo nacionalnih prihrankov. Tretjič, z ustrezno socialno politiko so zagotovili vsem državljanom koristi od gospodarske rasti. Leta 1959, ko je Stranka ljudske akcije prevzela oblast, je večina prebivalcev živela v zanemarjenih stanovanjih ali barakah. Sredi devetdesetih je imel Singapur najvišjo stopnjo lastniških stanovanj na svetu – rezultat delovanja Stanovanjskega sklada in Centralnega varčevalnega sklada, ki je zainteresiranim odobril posojila. Četrtrič, Singapur je razvil odličen izobraževalni sistem, ki je izšolal usposobljene delavce, ki so potrebni za vzdrževanje visoke stopnje gospodarske rasti.

5.2. VLOGA TUJIH INVESTICIJ

V obdobju britanske kolonialne nadvlade je Singapur postal regionalno središče, kjer so tuja podjetja odpirala obrate, ki so proizvajali proizvode za izvoz v Malezijo in Indonezijo. Hkrati je mesto razvijalo infrastrukturo bančnih in finančnih institucij in drugih trgovskih dejavnosti, ki so lajšale investiranje v tem delu sveta.

Po ločitvi od Malezijske federacije 1965 je vlada agresivno iskala in vabila tuji kapital. Čeprav je bil Singapur trgovski regionalni center, njegovi trgovci niso imeli ne dovolj kapitala ne dovolj izkušenj, da bi lahko razvili industrijsko proizvodnjo. V drugi polovici šestdesetih in na začetku sedemdesetih je Singapur razvil izvozno naravnano predelovalno industrijo in postal naftno predelovalno in finančno središče tega dela sveta (Garran, 1998:62). Politika odprtih vrat za tuja vlaganja in večja konkurenčnost tujih podjetij na svetovnem trgu sta Singapur pripeljala do tega, da je danes med državami, ki imajo največjo koncentracijo tujega kapitala v industriji na svetu. Leta 1986 so podjetja, ki so bila v 100 % tuji lasti in podjetja z večinskim deležem tujcev zaposlovala več kot 50 % vseh delavcev v predelovalni industriji, imela 66 % delež celotne proizvodnje in 80 % delež celotnega izvoza predelovalne industrije (Ivančič, 1996:25).

TABELA 11: TUJE NEPOSREDNE INVESTICIJE V SINGAPURJU

LETO	1970	1980	1990	1999
% OD BDP	9.20	10.55	15.22	8.22

VIR: Atlas of Global Inequality, (<http://ucAtlas.ucsc.edu/fdi/fdi.xls> 15.06.04).

Tuje naložbe so spremenile podobo industrijskega sektorja, ki je bil v začetku zelo majhen in namenjen predvsem domačemu trgu. V sedemdesetih so tuje investicije prihajale predvsem v delovno intenzivne panoge, v osemdesetih pa je kapital pritekal v panoge, ki so potrebovale izobraženo delovno silo in so bile nasploh bolj kapitalno intenzivne. Tako so tuja podjetja imela pomembno vlogo v preobrazbi singapurske predelovalne industrije iz delovno intenzivne v kapitalno intenzivno industrijo.

Ena od najbolj pomembnih pridobitev tujih vlaganj v Singapurju je izobraževanje, ki ga tuje korporacije omogočajo domačemu prebivalstvu. Z znanjem, ki si ga tako pridobijo, lahko ustanovijo lastna podjetja ali že obstoječim domačim podjetjem pomagajo, da postanejo samostojna in sama nastopajo na svetovnem trgu. Ugodnosti, ki jih Singapur uživa na račun tujih vlaganj, so posledica pametne vladne politike, predvsem investicijskih ugodnosti, ne smemo pa tudi pozabiti njenih vlaganj v infrastrukturo in šolski sistem, ki so zadovoljevala potrebe tujih vlagateljev (Ivančič, 1996:29–31).

5.3. ODLIČEN IZOBRAŽEVALNI SISTEM

Na začetku gospodarskega razvoja je imel Singapur neučinkovit izobraževalni sistem. Izobraževalne ustanove niso bile instrument, s katerim bi lahko oblikovali kohezivno družbo. Dostop do izobraževanja ni bil omogočen vsem, kar ni bilo spodbudno za razvoj človeških virov, ki jih je Singapur močno potreboval. Izobraževalni sistem je moral postati instrument družbene kohezije, ki omogoča možnost mobilnosti po družbeni lestvici. Zaradi multikulturalnosti Singapurja se je vlada odločila omogočiti enake možnosti za študij v vseh štirih uradnih jezikih: angleščini, kitajščini, malajščini in tamilščini. Močan poudarek je bil na moralni vzgoji v izobraževanju, ki je poudarjala pomembnost »enega naroda, ene nacije sredi raznolikosti« (AARE Conference, <http://www.aare.edu.au/94pap/shar194.181> 15.3.04). Ker je prihodnost Singapurja temeljila na industrializaciji, je vlada izboljšala učne načrte na področjih znanosti, matematike, tehničnih študij in poklicnega izobraževanja.

Nadaljni problem je bila slaba možnost izobraževanja, ki je bila zapuščina kolonialnih gospodarjev. Vlada je tako začela graditi nove šole, povečala možnost vpisa in standardizirala

vpisne teste. Leta 1979 se je obdobje radikalne rekonstrukcije izobraževanja končalo. Začelo se je obdobje rafiniranosti in nadaljne standardizacije. Uvedli so redno letno testiranje v osnovnih šolah in ti podatki so se statistično pregledovali. Šolski predstojniki so začeli oddajati letna poročila. Leta 1984 so v Singapurju uvedli profesionalne programe izobraževanja šolskih predstojnikov v osnovnih in srednjih šolah. Vsi ti ukrepi so hitro dvignili raven izobraževanja.

TABELA 12: DELEŽ STAROSTNIH SKUPIN, VKLJUČENIH V IZOBRAŽEVANJE V SINGAPURJU

	1960	1970	1980	1990
OSNOVNO IZOB.	111*	105	108	104
SREDNJEŠOL. IZ.	32	46	60	68
VISOKO IZOB.	6	6	8	19

* Odstotek vpisanih preseže 100, če v osnovno šolo hodijo tudi starejši otroci.

VIR: WDI online, (<http://devdata.worldbank.org/dataonline 27.05.2004>).

Recesija, ki je doletela Singapur v sredini osemdesetih let, je zopet opozorila na krhkost gospodarstva in na potrebo, da se izobraževalni sistem prilagodi spreminjajočim se razmeram v gospodarstvu. Poročilo Gospodarske komisije iz leta 1986 je opozorilo, da je delovna sila v Singapurju slabše izobražena kot v ZDA in na Japonskem. Zarisali so nove smernice izobraževanja, ki naj bi razvijalo kreativnost in sposobnost prilagajanja. Odličen izobraževalni sistem Singapurja je tako ustvaril delovno silo, ki je postala eden temeljnih dejavnikov, ki so pripomogli k visoki stopnji gospodarske rasti (AARE Conference, <http://www.aare.edu.au/94pap/sharl94.181 15.3.04>).

5.4. IDEOLOGIJA DRŽAVE – SKUPNE VREDNOTE

Nacionalna ideologija Singapurcev vsebuje elemente, ki so identični konfucijanskemu poudarjanju pomembnosti harmonije in središčne vloge družine, in povzema tradicionalni način razumevanja vloge posameznika v družbi. Ta ideologija je srž družbene kohezivnosti, ki je bila prisotna že pred formuliranjem nacionalnih vrednot, in je v ključnem času za razvoj omogočala hitro implementacijo vladnih politik, ki so botrovale hitri gospodarski rasti.

Koncept nacionalne ideologije se je pojavil, ko je Goh Chok Tong oktobra 1988 opozoril predstavnike mladinske frakcije Stranke ljudske akcije, da se vrednote mladih Singapurcev vse bolj nagibajo k individualizmu kot posledica zunanjih vplivov, predvsem zahoda. Njegov predlog je bil, da se temeljne vrednote Singapurcev oblikujejo v celoto, ki naj

bi tvorila nacionalno ideologijo. Ta naj bi se predavala v šolah, domovih in na delovnih mestih, z namenom zaščite pred škodljivimi vplivi tujih kultur, hkrati pa naj bi trdno povezovala narod (Sim, 2001:46).

Imenovan je bil ministrski odbor, ki je pod vodstvom takratnega ministra za gospodarstvo Lee Hsien Loonga ta problem skrbno preučil. Predsednik Wee Kim Wee je tako januarja 1989 v govoru izpostavil štiri temeljne vrednote: večja pomembnost družbe kot posameznika, družine kot temelja družbe, reševanje pomembnih vprašanj po principu soglasja ter rasna in verska toleranca in harmonija (Sim, 2001:46).

Hkrati je vlada zadolžila Inštitut za politično analizo za študijo, ki bi identificirala nacionalne vrednote, ki povezujejo Singapurce. Ta je nalogo opravil v desetih mesecih in septembra 1990 objavil rezultate svoje izčrpne raziskave. 2. januarja 1991 je vlada v parlamentu predstavila osnutek o skupnih vrednotah, upoštevajoč rezultate raziskave inštituta in intenzivno razpravo znotraj in zunaj parlamenta po predsednikovem govoru. Osnutek legitimira pet vrednot, ki jih je v svojem govoru omenil že predsednik Wee:

- pripadnost narodu, skupnosti in družbi,
- družina kot osnovno jedro,
- skrb skupnosti za posameznika,
- konsenz namesto prepira,
- rasna in verska harmonija (Sim, 2001:46–48).

Kot v Koreji in Tajvanu tudi tu vidimo pomemben element družbene kohezivnosti, ki poudarja pripadnost družbi in družini in se izogiba konfliktom. Vpliv konfucijanstva je očiten tudi v Singapurju.

5.5. OMEJENA SVOBODA GOVORA IN TISKA

Konfliktom pa se izogibajo predvsem mediji, ki s tem singapurski vladi omogočajo implementacijo politik brez pravega glasu opozicije. Vlada v Singapurju omejuje pravico do svobode govora in tiska. S konstantnim pritiskom in ustvarjanjem bojazni pred kazenskim pregonom med novinarji prihaja do samocenzure. Vladajoči politiki so v zadnjih letih zaradi domnevnega obrekovanja sprožili številne tožbe proti opozicijskim voditeljem in kritikom oblasti. Te tožbe, ki so se praviloma končale z obsodbo kritikov vladajoče administracije, so ustvarile občutek, da vladajoča elita uporablja sodstvo za dosego svojih političnih ciljev. J. B. Jeyaretnam, vodja opozicije v parlamentu, se je poslovil od svojega položaja potem, ko je

razglasil bankrot. Bil je namreč obtožen obrekovanja članov vladajoče stranke in dosojena mu je bila vrtoglavo visoka kazen. Istega leta sta nekdanji premier Lee Kuan Yew in premier Goh Chok Tong vložila tožbo proti še enemu pripadniku opozicije – Chee Soon Juanu, prav tako zaradi obrekovanja sredi volilne kampanje (Mallet, 1999:66).

Vlada ima velik vpliv nad tiskanimi in elektronskimi mediji. Singapore Press Holdings (SPH) je zasebna delniška družba, ki je tesno povezana z vlado in v njeni lasti so vsi glavni dnevniki, ki izhajajo v štirih uradnih jezikih: angleščini, kitajščini, malajščini in tamilščini. V člankih, ki pokrivajo domače dogodke in občutljive teme s področja mednarodnih odnosov, se mnenje avtorja skoraj praviloma pokriva z vladno politiko. Vladni predstavniki pogosto kritizirajo zahodni model novinarskega poročanja, v katerem imajo mediji svobodo poročanja o dogodku, kakor ga vidijo oni sami. Zagovarjajo namreč stališče, da morajo domači mediji ravnati odgovorno, kar pa pomeni, da morajo podpirati prizadevanja izvoljenega vodstva in ohranjati družbeno in versko harmonijo.

Singapore Broadcasting Authority (SBA), ki je bila ustanovljena 1994 z namenom reguliranja in promocije medijske industrije, določa standarde cenzure s pomočjo posvetovalnega foruma državljanov. Prav tako regulira dostop do internetnih strani. Leta 1996 je SBA uvedel licence za dostop do spletnih strani, da bi pripomogel h odgovorni in smotrni uporabi interneta. Čeprav vlada ne klasificira reguliranja interneta kot cenzuro, SBA usmerja internetne ponudnike k blokadi določenih spletnih strani, ki v očeh vladne administracije potencialno ogrožajo nacionalno varnost, rasno in versko sožitje in javno moralo. Septembra 1996 je SBA ukazala ponudnikom blokado dostopa do več kot ducata internetnih strani, ki naj bi predstavljale to grožnjo. Številne strani, ki so nedostopne, skoraj praviloma vsebujejo pornografski material. Seznam prepovedanih strani ni objavljen v javnosti (Singapore studies: Cities and Capitalis, <http://jhcouse.jhu.edu/~as360413/singapore.html> 23.1.04)

5.6. VLOGA DRŽAVE V DRUŽBENO-GOSPODARSKEM RAZVOJU

Hiter gospodarski razvoj Singapurja je s seboj prinesel znaten dvig življenjskega standarda in s tem tudi praktično izbrisal pojav popolne revščine.

TABELA 13: ODSOTOK GOSPODINJSTEV V POPOLNI REVŠČINI

1953/54	1972/73	1982/83	1987/88
19.2	7.0	0.3	0.6

VIR: Kim, 1991:157

Ti dosežki so bili rezultat pragmatične razvojno orientirane vladne politike, ki je pospešila razvoj prostega trga za proizvodni sektor in močno posegala na področja infrastrukture in socialnih storitev. Singapur je tako zanimiva mešanica odprtega tržnega gospodarstva, avtoritativnega političnega režima in državnega poseganja v gospodarstvo. Na razvojni poti je razvil kakovostno, razvojno usmerjeno politično vodstvo in učinkovito vladno administracijo, ki prispevata k politični stabilnosti in učinkovitosti javnega sektorja in sta sposobni mobilizirati (tudi s pomočjo medijev) prebivalstvo za podporo vladnim ukrepom gospodarskega razvoja. V nadaljevanju bom podrobneje opisal ukrepe, ki jih je država uporabila v izvozno usmerjeni strategiji, ki je omogočila izjemno gospodarsko rast.

Pospeševanje izvozno usmerjene industrijske rasti, ki se je financirala s pomočjo tujega kapitala, se je začelo leta 1965, po neuspešnem poizkusu uvozne substitucije. Prva faza izvozno naravnane strategije (1965–73) je vključevala vladno vzpostavitev režima prostega trga. Tuje investitorje je država privabljala z davčnimi olajšavami in ustanavljanjem izvozno orientiranih con. Slednje so bile subvencionirana brezcarinska industrijska območja za izvozno blago. Z namenom uveljavitve Singapurja kot vira poceni delovne sile je vlada sprejela striktno zakone za delavce in povečala nadzor nad sindikati. Poleg tega je privatni sektor pričel varčevati prek sheme socialne varnosti – Centralnega varčevalnega sklada, s čimer je vlada lahko investirala v izvozno orientirane cone in podjetja v državni lasti. Ta poseganja v gospodarstvo so skupaj s poceni delovno silo in ugodnimi mednarodnimi okoliščinami privabljala tuj kapital in povečevala rast ter stopnjo zaposlenosti. Večina investicij se je usmerila v naftne rafinerije, elektroniko in tekstilno industrijo.

Druga faza izvozno usmerjene strategije (1972–79) je vključevala nadgradnjo in prestrukturiranje izvoznega sektorja. Nezaposlenosti praktično ni bilo več, zato je država, da bi zagotovila konkurenčnost cene delovne sile, pričela zaposlovati delavce iz sosednjih držav. Med leti 1966 in 1980 je Singapur »gostil« več kot 100.000 tujih delavcev, predvsem iz Malezije (Huff v Chao-Wei, 2001:7). Toda poskus nadgradnje predelovalnega sektorja je propadel zaradi naftnega šoka. Singapurju je kljub temu uspelo spremeniti izvozni sektor z izkoriščanjem primerjalnih prednosti na področju finančnih in poslovnih storitev. Ustanovljen je bil Monetarni urad, katerega primarna naloga je bila povzdigniti Singapur v mednarodni finančni center. V primerjavi s prejšnjo fazo se je v tej Singapur specializiral v proizvodnji novih produktov na področju strojne opreme in elektronike, ki so zahtevale večji vložek kapitala in strokovne delovne sile. Vlada je začela tudi s promocijo storitvenega sektorja, ki je s pridom izkoriščal najboljšo primerjalno prednost Singapurja – geografski položaj.

Tretja faza (1979–84) izvozno naravnane strategije je obsegala prestrukturiranje gospodarstva, ki je vodilo Singapur v visoko vrednostne dejavnosti. Vlada je identificirala pet stebrov rasti: predelovalno industrijo, blagovno menjavo, turizem, transport in komunikacije ter storitve (finančne, zdravniške in arhitekturne). Da bi prestrukturirala gospodarstvo, je vlada še bolj okrepila svoje posege v gospodarstvo, s čimer je privabila tuji kapital. Na področju finančnih in poslovnih storitev je Singapur konec osemdesetih postal regionalni finančni center.

Lahko torej sklenem, da za uspešno gospodarsko rastjo tega azijskega tigra stoji močna, avtoritarna država, ki je z dobro merjenimi, usklajenimi ukrepi privabljala tuji kapital, kontrolirala delovno silo, mobilizirala prebivalstvo v varčevanje in pametno vlagala v človeške vire (Chao-Wei, 2001:15–16).

6. HONGKONG

6.1. POLITIČNA UREDITEV SKOZI ZGODOVINO

Leta 1859 so združene britanske in francoske sile napadle Kitajsko in jo prisilile v podpis Pekinške konvencije, ki je Britancem odstopila polotok Kowloon in bližnje otočje Stonecutters. Leta 1898 so Britanci za obdobje 99 let dobili v zakup območje New Territories, ki vključuje Hongkong (Dunung, 1998:124).

Pred drugo svetovno vojno je Hongkong začel opazen premik iz trgovanja v predelovalno industrijo. Temu premiku so botrovale državljanska vojna na Kitajskem v dvajsetih letih in japonska invazija v tridesetih, zaradi česar so kitajski kapitalisti bežali v varno zavetje kolonije. Ko so ZDA med korejsko vojno izvajale embargo na kitajske produkte in s tem ogrozile obstoj Hongkonga, je ta pričel povečevati svoje predelovalne kapacitete in vlagati v razvoj storitvenega sektorja, predvsem bančništva in zavarovalništva. Obstoj Hongkonga je bil zopet ogrožen 1949 s prihodom komunistov na oblast na Kitajskem in 1960 med kulturno revolucijo.

Politična vladavina mesta pod britansko oblastjo je bila rešena na poseben način. Politična moč je bila v rokah mestnega guvernerja in birokracije, ki ju je imenovala britanska vlada. Imenovani uradniki so formirali večino članov Izvršnega sveta, ki je politično svetoval guvernerju. Prav tako so uradniki tvorili večino Pravnega sveta, ki je pisal zakone. Tako je bilo upravljanje Hongkonga v rokah uradnikov britanskega porekla, medtem ko so bili kitajski

predstavniki v organe oblasti imenovani le izjemoma. Večini kitajskega prebivalstva je bil tako onemogočen dostop do pomembnih položajev v politiki, administraciji in vojski. Edino možnost za uveljavitev v družbi jim je ponujal privatni sektor, zaradi česar so se na področju tržnega udejstvovanja množično angažirali in s tem prihajali do visokega družbenega statusa in bogastva (Dunung, 1998:124–125).

Decembra 1984 so Britanci privolili v predajo celotnega ozemlja New Territories, začevši z letom 1997. 1. julija 1997 je Hongkong po 155 letih statusa britanske kolonije prišel pod oblast Ljudske republike Kitajske in spremenil ime v Posebna administrativna regija Hongkong (PARHK). Ta korak je bil izveden v skladu s Skupno kitajsko-britansko deklaracijo o prihodnosti Hongkonga iz leta 1984, ki zagotavlja mednarodno obvezujočo jamstvo za visoko stopnjo avtonomije Hongkonga in kontinuiteto dotedanjšega ekonomskega, socialnega, pravnega in sodnega sistema. Deklaracija je temeljni zakonodajni dokument PARHK. V njej je zapisana osnova za postopno, progresivno rast demokratičnega sodelovanja v prihodnosti. Zunanja politika in obrambne zadeve spadajo pod pristojnost centralne vlade v Peking, medtem ko Hongkong vodi politiko na področjih, kot so menjava in ekonomski odnosi. Zakoni, ki so bili v veljavi pred 1997, so večinoma ostali nespremenjeni, razen nekaterih sprememb na področju suverenosti.

Obstoječi ekonomski, socialni, pravni, sodni in administrativni sistemi bodo naslednjih 50 let ostali nespremenjeni. Pravice in svoboščine, kot so pravice posameznika, tiska, zbiranja, potovanja, premikanja, veroizpovedi, izbire poklica, korespondence in znanstvenega raziskovanja, ostajajo nespremenjene. Zasebna lastnina, tuje investicije, lastništvo podjetij in pravica do nasledstva ostajajo zaščitene kot prej. Ohranjanje javnega miru je notranja zadeva, ki spada pod pristojnost hongkonške policije. Vlada Hongkonga izdaja potne listine za vstop in izstop iz območja pod njeno pristojnostjo. Mejne točke in kontrole med Hongkongom in celino ostajajo nespremenjene. Za obrambo Hongkonga skrbi garnizon Ljudske osvobodilne vojske (Dunung, 1998:126,127).

Hongkongu ostaja status svobodnega pristanišča in ločenega carinskega ozemlja. V mednarodnih organizacijah, kot sta APEC in WTO, še naprej sodeluje kot samostojna entiteta. Samostojno lahko razvija ekonomske, trgovinske, finančne in monetarne odnose z drugimi državami, regijami in mednarodnimi organizacijami. Na teh področjih lahko tudi sklepa in implementira sporazume. Centralna kitajska vlada ne obdavčuje Hongkonga, saj ta vodi samostojno finančno politiko.

6.2. GOSPODARSKI RAZVOJ HONGKONGA

Za Hongkong je značilno troje: odprto gospodarstvo, maloštevilna vladna administracija in odsotnost interveniranja. Prav odsotnost zadnjega je precej netipično za gospodarstva velikosti Hongkonga. Philip Haddon-Cave, ki je bil v letih 1971–81 finančni minister Hongkonga, je prvi skoval izraz »pozitivna neintervencija«, ki je opisoval odnos vlade do gospodarstva: »za gospodarsko rast je planiranje alokacije virov, s katerimi razpolaga privatni sektor škodljivo« (Chau, 1993:9). Izraz »pozitivna« naj bi pomenil, da vlada ne zavrača vsake pobude za intervencijo, a je načelno proti tem ukrepom.

TABELA 14: OSNOVNI GOSP. IN DRUŽB. KAZALCI HONGKONGA V LETIH 1960–2000

	1960	1970	1980	1990	2000
GDP (V \$)*	1,245,330,000	3,797,479,000	28,576,910,000	75,432,610,000	165,358,900,000
LETNA RAST GDP V %	-	10	10	2	10
GDP P.C. V \$	3,073	6,077	11,537	18,938	25,230
LETNA RAST IZVOZA V %	-	11	15	10	16
LETNA RAST PREB. V %	4	1	1	0	1

VIR: WDI online, (<http://devdata.worldbank.org/dataonline> 27.05.2004).

* cene na določeno leto

Obdobje industrializacije je potekalo od začetka petdesetih do začetka sedemdesetih in se deli na dve fazi: od 1953 do 1960 in obdobje šestdesetih. V zgodnjem obdobju je industrializacija temeljila predvsem na proizvodnji tekstila in oblačil, ki sta izvirali iz transferja kapitala, strojev, tržnih poznanstev in podjetniških sposobnosti prišlekov iz Šanghaja in drugih delov Kitajske. Sredi 1954 je po embargu OZN, ki si ga je Kitajska »prislužila« z vmešavanjem v korejsko vojno, število nezaposlenih v Hongkongu naraslo na 150 tisoč, kar je predstavljalo 15 % delovne sile. Hongkong je bil namreč do takrat brezcarinsko trgovsko središče za uvoz in izvoz iz Kitajske. Ta situacija je ustvarila neomejeno ponudbo poceni delovne sile za predelovalno industrijo. Enako ugodni so bili zunanji dejavniki – na trgih v razvitih državah je vladalo veliko povpraševanje po poceni

tekstilnih izdelkih. Proti koncu petdesetih so se številni lokalni podjetniki začeli ukvarjati s predelovalno industrijo. Večina se jih je prej ukvarjala z blagovno menjavo in niso vedeli kaj veliko o predelovalni industriji. Veliko novih produktov se je začelo pojavljati v šestdesetih, kot so bile plastične rože, igrače, lasulje in elektronika. Plače so se začele dvigovati. Rast izvoza se je v letih 1961–65 dvignila za 12 % in v letih 1966–70 za 20 % (Chau, 1993:17). V tem obdobju so praktično ves izvoz predstavljali delovno intenzivni produkti lahke proizvodnje. Večina proizvodenj je bila zelo fleksibilna, kar nam prikazuje proizvodnja lasulj. Sredi šestdesetih je povpraševanje po lasuljah in drugih podobnih produktih namreč strmo naraslo in zaslužek se je v nekaj letih dvignil iz 71 na 937 milijonov dolarjev (Chau, 1993:17). Prav tako dramatično hiter je bil zaton te proizvodnje. Sposobnost prilagodljivosti hongkonške predelovalne industrije, da začne proizvajati produkte, po katerih trenutno na trgu vlada veliko povpraševanje, je bil glavni razlog za hitro gospodarsko rast.

Mednarodno okolje za izvoz je v sedemdesetih postalo manj ugodno. Po 1973 je zahod stopil v obdobje počasne rasti in začel uvajati protekcijske ukrepe. Zaradi omejevanja trgov se je povečala konkurenca med Korejo, Tajvanom in drugimi izvozniki. Plače v Hongkongu so bile precej višje kot v drugih državah, ki so izvažale. Odgovor je bil v industrijski diverzifikaciji. Tuje neposredne investicije so bile pomembne za diverzifikacijo in modernizacijo, ki sta sledili. V šestdesetih je bil poudarek na elektroniki; tedaj so tuja podjetja intenzivno investirala v proizvodnjo ur, gospodinjskih aparatov, kemičnih produktov in tiskarstvo.

V sedemdesetih se je Hongkong razvil v enega najpomembnejših svetovnih finančnih središč. Leta 1971 je finančni sektor vseboval majhne komercialne banke, medtem ko je bilo leta 1980 mesto po številu tujih bank že takoj za New Yorkom in Londonom (Chau, 1993:18). Naslednje leto je področje financ, zavarovalništva in nepremičnin prispevalo več v BDP kot predelovalna industrija. Ta sprememba je s seboj prinesla kapital in podprla izboljšanje transportnih in telekomunikacijskih storitev. Hongkong je tako postal idealna izbira za regionalni center multinacionalnih podjetij, kar je pospešilo rast turizma in poslovnih obiskov.

6.3. *LAISSEZ-FAIRE* IN VZPOREDNI UKREPI DRŽAVE

Gospodarski uspeh Hongkonga temelji na principu ekonomije *laissez-faire*, ki predpostavlja zelo omejene posege države na ekonomskem področju:

- država nima lastništva v podjetjih ali industrijah,
- ne predpisuje posebnih trgovinskih omejitev,
- ne kontrolira trga proizvodov ali dela neposredno,
- nizko obdavčuje posameznike in podjetja,
- in omogoča privatno podjetništvo v vseh sektorjih.

Državna elita je svojo vlogo videla predvsem v zagotavljanju dobre gospodarske infrastrukture in ugodnega ekonomskega okolja za razvoj zasebnih podjetij. Bistvo hongkonškega gospodarstva je mreža majhnih, fleksibilnih privatnih podjetij z veliko sposobnostjo odziva na spremembe v mednarodnem okolju.

V zgodnjih petdesetih letih je iz Šanghaja pribežala skupina približno dvajsetih industrialcev, ki so proizvajali tekstil in oblačila. Nastala je mreža majhnih, zasebnih podjetij, ki je temeljila na neformalnih zakonih, kot so dana beseda, družinska čast in osebni dogovor. Kljub diverzifikaciji hongkonške industrije, ki se je razširila na področje igrač, ur in elektronike, proizvodnja tekstila in oblačil še vedno formira dve petini celotnega izvoza (Kim, 1998:85). Tako zasnovano gospodarstvo z gonilno silo majhnih, privatnih podjetij v domači lasti je v sedemdesetih in osemdesetih letih dosegalo neverjetne gospodarske dosežke. BDP na prebivalca je v obdobju 1960–1980 rasel s stopnjo 7 % letno, medtem ko se je populacija povečevala 3 % letno. V tem obdobju se je višina realnih plač podvojila kljub povečanju števila prebivalstva za 50 % (Kim, 1998:85).

TABELA 15: POVPREČNA STOPNJA RASTI BDP V HONGKONGU V Odstotkih

	1953–60	1960–73	1973–82	1982–91
BDP	9.4	9.2	9.6	6.2
BDP na prebivalca	6.2	6.8	7.0	5.1

VIR: Chau, 1993:2

Državna elita je pomembno strateško vlogo odigrala z upravljanjem mestne zemlje, ki je bila pod kolonialno britansko oblastjo. Mestna oblast je ta zemljišča selektivno oddajala, kar je najprej prineslo veliko dobička, še pomembnejše pa je bilo, da se je s tem realizirala stanovanjska politika. Stanovanjski program je bil ključna točka vladnih intervencij, saj so bila z državnimi sredstvi zgrajena stanovanja za velik del prebivalstva Hongkonga. Poleg tega področja so bila zajetna državna sredstva vložena tudi na področja javnega izobraževanja, zdravstva, subvencioniranega transporta in socialnih uslug. Ta obsežna in uspešna socialna

politika je prinesla dolgoletni socialni mir v mestu (maloštevilne stavke). Gospodarskemu uspehu so pripomogli tudi drugi ukrepi oblasti, kot ustanovitev različnih teles za strokovno usposabljanje in formacija informacijskih centrov, z namenom promoviranja svetovalne in tehnološke pomoči. Skratka, zgodba razvojnega uspeha Hongkonga temelji na sinhronizaciji ekonomije *laissez-faire* in premišljene intervencijske vloge države (Chau, 1993 28–30).

6.4. KVALITETNO IZOBRAŽEVANJE

Proti koncu sedemdesetih let je šolski sistem v Hongkongu z uvedbo splošne šolske obveznosti hitro napredoval na področju primarnega in sekundarnega šolanja. Tako se je Hongkong pripravil na nove izzive, ki jih je s seboj prinašala gospodarska rast. V naslednjih dveh desetletjih je mestna država opravila prehod iz gospodarstva, kjer je prevladovala delovno intenzivna predelovalna industrija v mednarodni finančni in poslovni center. Sočasno je šolstvo namesto kvantitete začelo poudarjati kvaliteto izobraževanja.

Z napadom Japonske 1941 so bile šole uničene in izobraževanje prekinjeno. Po koncu vojne je bil Hongkong vrnjen britanski oblasti. Vlada je po vojni začela izvrševati sedemletni plan razširitve osnovnega šolanja, katerega cilj je bil do leta 1961 zagotoviti vsem šoloobveznim otrokom prostor v šoli. Učitelji so lahko poučevali v angleščini in kitajščini. V začetku sedemdesetih je kitajščina postala uradni jezik. Skladno z gospodarskim razvojem in zahtevami javnosti je bila 1971 uvedena splošna šolska obveznost za otroke med 6. in 11. letom. V številnih srednjih šolah so bila predavanja v kitajščini, učna literatura in testi pa v angleščini (Wong, 1997).

TABELA 16: STOPNJA ŠOLSKEGA VPISA PO LETIH IN SPOLU V ODSOTOKIH

	1961	1971	1981	1991
6–11 MOŠKI	86.7	95.5	98.5	99.8
ŽENSKE	80.0	94.4	98.8	99.8
12–14 MOŠKI	80.0	89.8	92.0	-
ŽENSKE	79.0	80.2	92.1	91.8
15–16 MOŠKI	-	63.9	72.4	95.6
ŽENSKE	-	51.1	75.1	-
17–18 MOŠKI	-	42.4	44.9	54.3
ŽENSKE	-	35.2	45.0	62.7

VIR: Chau, 1993:32

Po podpisu Skupne kitajsko-britanske deklaracije leta 1984, ki je določala vrnitev Hongkonga pod okrilje Ljudske republike Kitajske, je razvoj izobraževanja postal znatno hitrejši. Njegov razvoj je uravnavala Izobraževalna komisija, ki je istega leta oddala svoje prvo poročilo. Z naraščanjem družbenega bogastva je vlada vedno več vlagala v izobraževanje. Eden glavnih dosežkov po sprejetju deklaracije je povečanje možnosti univerzitetnega izobraževanja. To je naletelo na pozitiven odziv predvsem med starši šolarjev, saj so njihova pričakovanja skladna s konfucijanskim poudarkom na pomembnosti izobraževanja. V devetdesetih letih se je v Hongkongu odprla še tretja univerza (Univerza za znanost in tehnologijo) (Chau, 1993:33).

6.5. REŠITEV STANOVANJSKE PROBLEMATIKE

Pri stanovanjski tematiki, se delovanje vlade razlikuje od drugih področij, saj je njeno poseganje na to področje občutno. Medtem ko so dobrine in storitve v Hongkongu relativno poceni, tega ne bi mogli trditi za zasebna stanovanja. Vsa zemlja v Hongkongu je v lasti države. Država ima monopol nad ponudbo zemlje, ki še ni v najemu (večinoma gre za zemljo, ki so jo pridobili z osuševanjem morja), ta pa se oddaja v skladu s trenutnimi potrebami gospodarstva, in sicer na javnih licitacijah.

Trenutno je v javnih stanovanjih več gospodinjstev kot v zasebnih. Večina je v najemniškem odnosu, čeprav se odstotek lastništva povečuje. Za vlado Hongkonga se večkrat v šali sliši, da je največji hišni lastnik na svetu. Program naseljevanja javnih stanovanj se je začel 1954. Leto pred tem so številni požari v Hongkongu ustvarili okoli 60 tisoč brezdomcev. Zato se je vlada odločila, da jih naseli v stanovanja, ki jih je zgradila. Ta stanovanja so bila znana pod imenom »resettlement estates« – to so bile visoke stavbe, polne zelo skromno opremljenih stanovanj, ki pa so imele zelo nizko najemnino, ki so jo nižji sloji lahko plačevali (Chau, 1993:17). Od takrat je vlada zgradila na tisoče teh stavb, kjer so se lahko nastanili nesrečniki, ki so svoja stanovanja izgubili v bodisi požarih, poplavah ali pa so bile njihove hiše del vladnega načrta za rušenje. Od zgodnjih sedemdesetih se je standard teh stanovanj občutno dvignil in so sedaj na nivoju stanovanj, v katerih živi srednji sloj ljudi. Čeprav večina prebivalstva živi v javnih stanovanjih, je trg nepremičnin precej živahen. Po današnjih cenah dosegajo cene stanovanj v Hongkongu drugo mesto na lestvici najdražjih, takoj za Tokiem (Chau, 1993:18).

Vlada je tako z intenzivnim poseganjem v stanovanjsko problematiko elegantno rešila problem nastanitve gosto naseljenega mesta in s to potezo hkrati tudi omilila možnost socialnih nemirov.

6.6. GOSPODARSKI ODNOSI MED HONGKONGOM IN KITAJSKO

Hitra rast hongkonškega izvoza na Kitajsko v zadnjem desetletju odraža rastočo vlogo Hongkonga kot brezcarinskega pristanišča v mednarodni menjavi s Kitajsko. Obe gospodarstvi sta razvili visoko stopnjo profitabilne medsebojne odvisnosti. Že leta 1990 je bila več kot petina izvoza iz Hongkonga namenjena na Kitajsko.

TABELA 17: DISTRIBUCIJA HONGKONŠKEGA IZVOZA PO NAJVEČJI TRGIH

	ZDA	V. BRITANIJA	NEMČIJA	JAPONSKA	KITAJSKA
1964	27.7	21.9	6.6	-	0.9
1974	32.4	12.1	10.7	4.6	0.4
1980	33.2	10.0	10.8	3.4	2.4
1990	29.4	6.0	8.0	5.3	21.0

VIR: Chau, 1993:7

Kitajska je največji vir tujih neposrednih investicij v Hongkong. Njihove investicije pokrivajo širok spekter aktivnosti, ki sega od tradicionalnih področij, ko so uvoz/izvoz, prodaja na veliko/prodaja na drobno, bančništvo, transport in skladiščenje, do novejših področij, kot so vlaganje v nepremičnine, hotele, finančne storitve, proizvodnja in razvoj infrastrukture. Konec leta 2000 je bilo neposrednih kitajskih investicij za 143 milijard ameriških dolarjev. Prav tako je Hongkong največji zunanji investitor v Kitajsko. Največ investicij je na področju predelovalne industrije, hotelov in turizma, medtem ko se vlaganja v nepremičnine in infrastrukturo povečujejo. Statistika prikazuje, da je konec 2000 vrednost neposrednih investicij na Kitajsko preseгла 130 milijard dolarjev, naslednje leto pa je dosegla 187 milijard USD, kar pomeni 48 % tujih neposrednih investicij na Kitajskem. Uporaba proizvodnih obratov na celini, predvsem v provinci Guangdong, je izboljšala fleksibilnost proizvodnje in cenovno konkurenčnost hongkonških produktov. Po nekaterih ocenah naj bi v Guangdongu za podjetja iz Hongkonga delalo približno 5 milijonov ljudi (University of the West Indies: The East Asia Experience and Relevance to Caribbean <http://www.uwichill.edu.bb/bnccde/infodocs/east2.html> 14.3.04).

Tako kratkoročno kot tudi dolgoročno je prihodnost Hongkonga vezana na morebitni uspeh kitajskega programa gospodarskih reform in vedno večjega odpiranja zunanjemu svetu. Hongkong je za celino največji storitveni center, še posebej za provinco Guangdong, z lastnim pristaniščem in letališčem ter s storitvami kot so bančništvo, zavarovalništvo in poslovne storitve.

6.7. VLOGA DRŽAVE V DRUŽBENO-GOSPODARSKEM RAZVOJU

Država je imela zelo omejeno vlogo v oblikovanju ciljev in strategije razvoja, kot tudi v razvoju in nadzorovanju delovanja zasebnih podjetij. Kombinacija majhne in učinkovite vladne administracije, dobro vodenega pravnega sistema, neodvisnega podjetništva in odprtega gospodarstva je bila zelo učinkovita pri spodbujanju gospodarske rasti. V poznih šestdesetih je bila poslovna klima tako ugodna, da je prišlo do vlaganja zasebnega kapitala v razvoj infrastrukture, kar je razbremenilo državo, ki je lahko svoja vlaganja preusmerila v storitve in splošno blaginjo. Vsi predpogoji za razcvet zasebnih podjetij so bili zagotovljeni. A vendar vloga države, kljub omejenemu poseganju v gospodarstvo, ni bila zanemarljiva. Kjer so mehanizmi ekonomije *laissez-faire* učinkovitejši, je politika neintervencije države v gospodarstvo optimalna rešitev. Eden glavnih razlogov za neintervencijo je dejstvo, da so dejavniki, kot so zakonska podlaga, pomembne infrastrukture in začetni kapital za zagon privatnega podjetništva, že obstajali. Tu se kaže razlika od drugih držav v razvoju, kjer takih predpogojev na začetku gospodarskega razvoja ni bilo, kar je klicalo po aktivni vlogi države v družbeno-gospodarskem razvoju (Chau, 1993:30).

V sistemu ekonomije *laissez-faire* so podjetniške aktivnosti temeljni dejavnik, ki pretvori ugodne predpogoje v uspeh. Proces gospodarske rasti v Hongkongu je vključeval številne podjetnike, ki so vodili pravo mirijado poslov v vseh sektorjih gospodarstva. Njihovo število, vdanost, poslovna žilica in prožnost so navduševali zunanje opazovalce. Z naraščajočim bogastvom se je vlada srečala s problemom neenakomerne distribucije, ki bi lahko ogrozila družbeno harmonijo. Vlada je v ključnem trenutku pravilno ukrepala in s pametno stanovanjsko politiko ter s splošnim izobraževalnim sistemom vsem zagotovila osnovne potrebe.

7. MODEL VLOGE DRŽAVE V GOSPODARSKEM RAZVOJU AZIJSKIH TIGROV

7.1. VPLIVI VLADNIH UKREPOV NA GOSPODARSKI RAZVOJ

Kakšno vlogo ima država v gospodarskem razvoju azijskih držav, je prvi predstavil teoretik Johnson (Kim, 1998:7), ko je opisoval vlogo Japonske pri oblikovanju razvojne politike. Ta opisuje vlogo vladne administracije pri organiziranju ekonomskega delovanja privatnih podjetij. V primeru azijskih tigrov lahko ločimo šest temeljnih lastnosti, ki so značilne za intervencije vladnih administracij (Kim, 1998: 7-9).

Prvič – vzhodnoazijske države v razvoju so delovale avtokratično in zatiralno. Vojaški režim v Koreji in podoben režim na Tajvanu sta bila diktatorska režima, kjer je bila center moči ena sama oseba – Park Jung Hee v Koreji in Chiang Kai-Shek na Tajvanu. Oba sta na oblast prišla z pomočjo sile – prvi z vojaškim prevratom, drugi z vojaško okupacijo. Skupno jima je tudi zatiranje in preganjanje politične opozicije in nadzor družbe na način, ki močno spominja na delovanje vojaških generalov. Državni teror, aretacije in mučenja so bili vsakdanjost.

Drugič – z ustanovitvijo centralnih ekonomskih »policy making« organizacij, kot sta Ministrstvo za gospodarsko planiranje v Koreji in Svet za gospodarsko planiranje in razvoj na Tajvanu, sta državi ustvarili ključni agenciji, ki sta skrbeli za gospodarsko rast. S tem so državne intervencije dobile svojo zakonsko podlago. Tako so pri delovanju zasebnih podjetij, direktive teh agencij dobile večjo težo kot tržno povpraševanje. Številni gospodarski plani, ki so si zaporedno sledili, so bili poglavitni vir industrijske transformacije in gospodarske rasti. Državne intervencije v Vzhodni Aziji tako bolj »spominjajo na bivše stalinistične vzhodnoevropske režime kot na tržno orientirane režime zahodnih držav« (Kim, 1998: str. 8). Država si je izbrala nekaj industrijskih sektorjev za strateške in jim nudila protekcijo pred preveliko konkurenco domačih in tujih podjetij. Nudila jim je predvsem zajetno finančno podporo in z ukrepi pospeševala njihovo rast, hkrati pa je nadzorovala število konkurenčnih podjetij na trgu z omejevanjem vstopa na trg in z omejevanjem produkcijskih kapacitet.

Tretjič – vlada je nadzirala investicije z nadzorovanjem pretoka denarja. Eden najpomembnejših dejavnikov pri tem je postala nacionalizacija bank. Banke, ki so bile v lasti države, so postale strateški inštrumenti za taktiko zaježitve porabništva, politiko investiranja, kontrolo porabništva in prohibicijo potrošnje za luksuzne dobrine. Država je začela

promovirati splošno varčevalno politiko, s čimer je povečala vložek kapitala v strateške industrije. Tako je v Vzhodni Aziji postopoma prišlo do trenda visokih stopenj varčevanja in investicij.

Četrta – vzhodnoazijske države v razvoju so uporabile izvozno orientirano strategijo, s katero so dosegale visoko gospodarsko rast. To je glavna razlika med državami v razvoju v Vzhodni Aziji in Vzhodni Evropi, kjer niso uporabljali take strategije. Z namenom pospeševanja izvoza se je na vzhodnoazijskem področju razvil dualističen trgovinski režim – ne eni strani režim proste menjave za izvozno naravnane proizvodnje in na drugi strani protekcionistični režim za uvozne proizvodnje s selektivnim sistemom carin.

Peta – vzhodnoazijske države v razvoju so ustanovile ekonomske agencije in velike konglomerate z namenom izvršbe gospodarskega planiranja, predvsem v zasebnem sektorju v Koreji in na Japonskem in v primeru majhnih podjetij na Tajvanu. Največja razlika v razvojni strategiji med Tajvanom in Korejo je bila v tem, da se je Koumintang zavzemal za manjša podjetja kot središča gospodarske rasti in sledil decentralizaciji, medtem ko je vojaški režim v Koreji namenjal večino kapitala manjšemu številu velikih konglomeratov na določenih območjih. V ta namen so države mobilizirale svoje vire, nudile finančne subvencije, dostop do tujega kapitala, izdajale licence za uvoz redkih tujih proizvodov, da bi domača podjetja postala mednarodno konkurenčna. Korejski *chaeboli* so nazoren primer, kako lahko podjetja z obilno državno pomočjo v kratkem času postanejo ena največjih v svetovnem merilu.

In končno – da bi ustvarile »dobro klimo za poslovanje«, so vzhodnoazijske države zatirale delavstvo – na Japonskem pred vojno, medtem ko v Koreji in na Tajvanu po drugi svetovni vojni. S poudarjanjem antikomunistične ideologije niso dopuščali niti osnovnih delavskih pravic, kot so pravica do povezovanja in kolektivnega delovanja. Da bi preprečili morebitne upore delavstva, so državni aparati na delovnih mestih uvedli strog nadzor, posledica česar so bila krivična sojenja in uporaba sile nad delavci. Aretacije in celo mučenja sindikalistov so bili v Koreji in Tajvanu precej pogosti pojavi.

Izredni dosežki azijskih tigrov so torej rezultat pametne strategije vladnih administracij, primernih institucij in stabilnih vlad. Stabilne makroekonomske politike so se izognile velikemu proračunskemu primanjkljaju in inflaciji, kar je omogočilo visoke stopnje varčevanja in pametno usmerjanje investicij. Rezultat tega je bila visoka stopnja akumulacije fizičnega in človeškega kapitala. Pomemben vidik razvojne politike je bilo spodbujanje reform, začeti z strategijo izvozne orientiranosti. Vladne administracije so močno intervenirale, namesto da bi odločitve o proizvodnji prepustile zasebnemu sektorju, kot se je zgodilo v Hongkongu. Uspeh je v veliki meri temeljil na ključni vlogi visoko usposobljenih

tehnokratov, ki so spretno upravljali makroekonomsko politiko, ščitili produktivne sektorje in pospeševali konkurenčnost.

7.2. POSNEMANJE TUJE TEHNOLOGIJE

Vladni ukrepi so imeli zelo pomembno vlogo v tehnološkem razvoju azijskih tigrov. V zgodnji fazi industrializacije so bili azijski tigri precej odvisni od tuje tehnologije. Vladne administracije so postavile za strateški cilj obvladanje tujih tehnologij z namenom, da jih sčasoma obvladajo in uporabijo kot gonilo svojega tehnološkega razvoja. Tehnološka pot »prenos – prisvojitvev – obvladovanje« (Kim, 1991:67) najbolje opiše proces učenja tujih tehnologij, ki se je odvijal v tem obdobju. Številni primeri Koreje in Tajvana pričajo o vlogi transferja tuje tehnologije in tuje tehnične pomoči v prvotni fazi industrializacije. Poglejmo si npr. jeklarsko industrijo v Koreji na primeru razvoja podjetja Pohang (obširneje v Educational Research : Innovation and Practice, <http://www.aare.edu.au/94pap/shar194.181.15.3.04>). To je začelo uvažati tehnologijo in tehnološko pomoč od japonskih podjetij Nippon Steel Corporation in Nippon Nokkan. V prvem stadiju izgradnje tovarne so Japonci prispevali osnovni inženiring in oblikovanje, nabavo in nadzor. Korejski inženirji so tesno sodelovali z japonskimi kolegi – podjetje Pohang je tehnično in menedžersko osebje poslalo na izpopolnjevanje na Japonsko. Sposobnosti učenja in inovacije, ki so se jih priučili v zgodnji fazi, so veliko pripomogle k razvoju v poznejših letih, ko so japonska podjetja pretrgala dotok novih tehnologij. Pravzaprav so korejski inženirji z akumuliranim znanjem sčasoma prevzeli vajeti v svoje roke tudi na drugih področjih, kot so tehnične specifikacije, oblikovanje in tehnološke inovacije, in pozneje so začeli uvajati nove vrste produktov. Podoben primer prenosa tuje tehnologije je ustanovitev podružnice podjetja Singer (ki izdeluje šivalne stroje) na Tajvanu leta 1963. Podjetje Singer je na Tajvan preneslo menedžment in proizvodno tehnologijo, poleg tega pa je nudilo tehnično pomoč lokalnim izdelovalcem delov šivalnih strojev, s čimer so pripomogli k hitremu dvigu njihove tehnološke usposobljenosti. Kot posledica prenosa tehnologije in agresivne konkurenčnosti lokalnih proizvajalcev je tajvanska podružnica podjetja Singer v sedemdesetih letih izgubila mesto vodilnega proizvajalca šivalnih strojev (Educational Research: Innovation and Practice, <http://www.aare.edu.au/94pap/shar194.181.15.3.04>).

Pomoč zunanjih dobaviteljev je omogočila vzhodnoazijskim podjetjem, da osvojijo procesno in proizvodno tehnologijo. Pogodbe, ki so se sklepale s tujimi podjetji, so praviloma

vsebovale določbo obveznega učenja tuje tehnologije domačih managerjev, inženirjev in tehničnega osebja. Ti programi usposabljanja so vzhodnoazijskim podjetjem omogočali vpogled v tujo tehnologijo ob pogostih obiskih tovarn v tujini in prek stikov s strokovnjaki, ki so jim to znanje posredovali.

Države so z ukrepi pozitivno vplivale tudi na tehnološki razvoj azijskih tigrov. Tu bi izpostavil predvsem strateške odločitve načrtovalcev gospodarskega razvoja, kot so npr. ustanovitev različnih teles za profesionalno usposabljanje in formacija informacijskih centrov v Hongkongu ali pa ustanovitev raziskovalnih inštitutov in »high-tech« parkov na Tajvanu, ki so prispevali k adaptaciji in širitvi modernih tehnologij (Kim, 1998:72).

7.3. VARČEVANJE IN FINANCIRANJE IZVOZNEGA SEKTORJA

Z izjemo Hongkonga so vladne administracije azijskih tigrov bile aktivne na področju varčevanja in financiranja industrializacije. Najbolj očiten primer je Singapur, kjer je vlada spodbujala visoko stopnjo varčevanja prek Centralnega varčevalnega sklada, kjer so združeni delodajalci in delojemalci prispevali do 40 % plač v pokojninski sklad (Ivančič, 1996:21). Vladi Koreje in Tajvana sta prav tako operirali z različnimi varčevalnimi shemami. S pomočjo teh virov so vlade ustanovile razvojne banke in različne posebne sklade z namenom usmerjanja kreditov na različna področja industrializacije. Močan poudarek je bil na pospeševanju izvozno-orientiranega predelovalnega sektorja in velikih infrastrukturnih projektov.

Pomembne vloge so bile tudi komercialne banke, saj so bile glavni vir zasebnega varčevanja. V Koreji in Tajvanu je vlada od komercialnih bank zahtevala kreditiranje industrij, za katere je menila, da so strateško pomembne. V Koreji je bilo 1980 več kot 54 % vseh bančnih kreditov namenjenih predelovalnemu sektorju. Leta 1990 se je število znižalo na 44 %, čeprav je bil prispevek sektorja BDP okoli 30 %. Na Tajvanu je bila situacija podobna; 1980 je bilo več kot 70 % posojil namenjenih predelovalni industriji, medtem ko je ta prinašala 48 % celotnega BDP (Kim, 1998:171). V Singapurju je vlada tudi usmerjala posojila v strateške sektorje industrije prek institucij, ki so bile v državni lasti, vendar ni regulirala bančnega sektorja. Singapur se je že v zgodnji fazi razvoja začel promovirati kot ključni regionalni finančni center. Izkoristil je položaj največjega regionalnega pristanišča, ki je obetal nastanek centra za trgovino. To je bil razlog, da so v zgodnjih sedemdesetih v bančništvu odpravili nadzor nad vstopom tujega kapitala in ukrepe, ki so to ovirali. Primer

Hongkonga se od preostalih treh razlikuje v tem, da vlada ni neposredno financirala industrijskega sektorja.

TABELA 18: POVPREČEN GINIJEV KOEFICIENT V RAZLIČNIH OBDOBJIH

	1965–70	1971–80	1981–90
Koreja	0.34	0.38	0.33
Tajvan	0.32	0.36	0.30
Singapur	0.50	0.45	0.41
Hongkong	0.49	0.42	0.39

VIR: A Critical Review of Asian Value and Asian Model (<http://www.nd.edu/~skim/academic/asianvalue95.htm> 25.5.2004).

Upad Gini koeficienta z leti nam ponazarja relativno enakomerno distribucijo dohodka v azijskih tigrih. Treba je povedati, da so si države s tem posredno kupovale socialni mir, ki so ga vse štiri glede na ogroženost od sosednjih držav še kako potrebovale. Tu bi izpostavil predvsem zemljiški reformi na Tajvanu in v Koreji, ki sta odpravili veleposestniški razred, in pa stanovanjske politike v Singapurju in Hongkongu, ki sta pomagali k ustvarjanju družbenega konsenza glede razvojne politike.

7.4. KONFUCIJANSTVO KOT GONILNA SILA NAPREDKA?

Najpomembnejše pravilo konfucijanstva je harmonija medčloveških odnosov. Subjekti, ki se nahajajo v odnosih – bodisi znotraj družine, organizacije ali naroda –, naj bi delovali za večje dobro celote. Vladarji so odgovorni za dobrobit svojih subjektov. Kolektivne filozofije, kot je konfucijanstvo, predpostavljajo harmonijo in od vladarjev in njihovih subjektov pričakujejo sodelovanje. V Aziji je konfucijanstvo najvplivnejši kulturni dejavnik obstoječim odnosom med vladnimi administracijami in podjetništvom. Ta kulturna specifika se je precej nazorno manifestirala v gospodarsko zelo uspešnih zadnjih desetletjih na Japonskem, Tajvanu, v Singapurju, Koreji in Hongkongu (Kim, 1991:142).

Glavne značilnosti konfucijanstva so naslednje:

- spoštovanje hierarhije in avtoritete,
- centralna vloga družine in njena kohezija,
- družbeni konsenz, ki izključuje možnost konflikta v socialnih odnosih,
- poudarek na spoštovanju zakonov,
- zavzemanje za stabilen gospodarski in socialni napredek,

– poudarek na izobrazbi in samodisciplini.

Medtem ko vpliv konfucijanstva na Kitajskem traja že približno 2500 let, se njegove moderne različice pojavljajo na Tajvanu, v Koreji, Singapurju in Hongkongu (Garran, 1998:33). Kar je ušlo nadzoru v azijskih tigrih, je korupcija, ki je ne najdemo le v Singapurju. Mestna državnica, očiščena korupcije, je najboljši model tradicionalne kitajske skupnosti, z močnim vplivom konfucijanstva. Edina stvar, ki pa se v Singapurju vendarle odmika od poti, ki jo je zarisal Konfucij, je nadzor nad uporabo interneta. Medtem ko se je Konfucij zavzemal za svobodo govora in za prosto odločanje posameznika, kaj je dobro in kaj ne, se vladna administracija v Singapurju izgovarja, da nemoralna literatura na internetu in v tisku škodi singapurski nacionalni harmoniji.

Pomemben element gospodarske rasti je poudarek na izobraževanju, ki ima korenine v konfucijanstvu. Tajvanci so v petdesetih letih pošiljali svoje ljudi v tujino, kjer so usvojili znanje v novih tehnologijah, ki so ga po vrnitvi domov širili naprej in s tem pripomogli k bliskovitemu napredku svoje države v tehnologiji. Podobna zgodba se je odvijala v Hongkongu, kjer so imeli mladi prav tako možnost pridobitve izobrazbe v tujini. V Hongkongu je konfucijanska filozofija temelj mnogih korporacij, ki so jih vodili Kitajci. Stvar, ki je značilna za poslovni svet v državah azijskih tigrov, je »družinska orientiranost«. Od podjetij v Hongkongu, ki so večinoma v družinski lasti, do največjih korejskih *chaebolov*, se čuti vpliv konfucijanstva. Podjetja ustvarjajo občutek družinske pripadnosti, kar se manifestira tudi v dosmrtnem zaposlovanju (Rutar, 2000:54).

Konfucijanstvu kot gonilni sili gospodarske rasti azijskih tigrov je bilo posvečenih veliko število člankov, razprav in političnih govorov, predvsem s strani bivšega singapurskega premiera Lee Kwan Yewa in malezijskega (sedaj tudi že nekdanjega) premiera dr. Mahathirja, ki sta glorificirala azijske vrednote kot antitezo zahodnjaškemu načinu razmišljanja, ki naj bi vodil v moralni razkroj. Čeprav pomembna vloga konfucijanstva kot ene izmed temeljnih kulturnih determinant, ki so pripeljale gospodarstva držav »azijskih tigrov« do neslutene gospodarske rasti, nikakor ni sporna, se mu po mojem mnenju pripisuje prevelika vloga. Delovni značaj ljudstva, spoštovanje avtoritete, poudarek na izobrazbi in stremljenje h konsenzu so nedvomno dejavniki, ki so pospešili razvoj vzhodnoazijskih držav, pa vendar to še zdaleč niso najpomembnejši faktorji. Nekaj pomembnejših bom poizkusil orisati v naslednjih poglavjih.

8. GEOPOLITIKA IN DINAMIKA GLOBALNEGA EKONOMSKEGA SISTEMA

Gospodarsko rast azijskih tigrov sem poskusil razumeti s pomočjo enega najpomembnejših faktorjev, in sicer s povezavo ekonomske dinamike in geopolitike v času hladne vojne. Po drugi svetovni vojni so ZDA ključno pomagale razvoju Koreje, Tajvana in tudi Japonske, z namenom zaustavitve širjenja t. i. komunističnega bloka. V začetnem razvoju industrializacije Koreje in Tajvana je bila ameriška pomoč, ki je temeljila na vzajemnih varnostnih povezavah, temeljni faktor, ki je pomagal k ustoličenju avtoritarnih režimov in pri postavitvi temeljev poznejše gospodarske rasti. Gospodarska in vojaška pomoč ZDA ter obe vojni – korejska in vietnamska – sta dvignili gospodarstva v regiji na dva načina: kot neposreden priliv kapitala in kot dejavnik, ki je imel močan vpliv na naraščajoči izvozni sektor azijskih tigrov. Najpomembnejši faktor, ki je imel tudi daljnosežen vpliv, pa je bil olajšan dostop korejskih in tajvanskih dobrin na ameriški trg.

8.1. AMERIŠKA POMOČ

Koreja in Tajvan sta bila v času hladne vojne branik pred kontinentalnim komunističnim blokom v Aziji. Da bi zaustavili ekspanzijo svojih tekmecev v hladni vojni, so ZDA režimom v obeh državah nudile gospodarsko in vojaško pomoč. Ker je bila vzhodna Azija strateško zelo pomembna točka takratne geopolitike, sta bili državi, ki sta bili v petdesetih in zgodnjih šestdesetih povsem obubožani, deležni velike pomoči. »Kar 64 % takratne ameriške pomoči nerazvitim državam je bilo namenjene državam, ki so se upirale širitvi komunizma v Aziji – Koreja, Tajvan in Filipini.« (Kim, 1998:18) Ameriška gospodarska pomoč je predstavljala protivrednost približno 75 % korejskega uvoza v obdobju 1953–1960. Dostop do ameriške pomoči je odpiral vrata tudi na drugih področjih, saj je Koreja konec sedemdesetih prejela največje posojilo Svetovne Banke do tedaj (Kim, 1998:19).

Po porazu Kuomintanga na celini proti komunistični vojski so ZDA Tajvan štejele za enega najpomembnejših zaveznikov pri zajezitvi komunistične ekspanzije. Pobegli režim, ki je našel zatočišče na otoku, je prav tako dobil masivno gospodarsko in vojaško pomoč. Tajvanski režim je skupaj s strokovnjaki ameriške vlade formuliral gospodarske reforme, da bi demonstrirali superiornost tržne ekonomije nad komunističnim sistemom. Ameriška

pomoč, ki je v petdesetih znašala skoraj 3 milijarde dolarjev, je pomenila nov zagon usihajočemu gospodarstvu, ki je hitro dosegel zavidljivo rast. Medtem ko je podpora Chiang-Kai-Sheku stabilizirala v začetku slabotno oblast na otoku, je gospodarska pomoč financirala začetek zgodbe o uspehu izvoznega sektorja. Skupno je Koreja dobila od ZDA pomoči v vrednosti približno 813 milijard USD, medtem ko je Tajvan dobil okoli 6 milijard USD (Kim,1998: 19).

8.2. VOJNI IN NJUN VPLIV NA VZHODNOAZIJSKA GOSPODARSTVA

Vojni v Koreji in Vietnamu sta vplivali na rast gospodarstev v regiji po drugi svetovni vojni. Korejska vojna se je začela 1950 in je trajala 3 leta, medtem ko je vietnamska trajala celo desetletje. Izbruh korejske vojne je pripomogel k rasti tajvanskega in japonskega gospodarstva. Ameriški nakup japonskih proizvodov je poskočil z ničle (leta 1949) na 600 milijonov dolarjev (leta 1951), naslednjega leta pa se je številka ustavila pri 825 milijonih USD (Kim, 1998:19). Vpliv vojne v bližini se je razširil tudi na jugovzhodno Azijo, predvsem s povpraševanjem po strateških materialih, kot sta kavčuk in kositer. Medtem ko je vojna popolnoma opustošila Korejo, je istočasno revitalizirala japonsko industrijo in jo vrnila na predvojno raven.

Vojna v Vietnamu je bistveno prispevala h gospodarski rasti Tajvana in Koreje. Korejska udeležba v vietnamski vojni je konec šestdesetih pomenila letnih 50 milijonov dolarjev ameriške pomoči (Kim, 1998:20). Poleg tega so korejska podjetja dobila zajeten zalogaj pogodb za gradnjo pristanišč in cest, prevzela pa so tudi večino transporta orožja v južni del Vietnama. Velika podjetja, kot je Hyundai, so bila takrat srednje velika podjetja, ki se jim je s pogodbami z ameriško vojaško industrijo uspelo nekajkrat povečati. Tako so korejska podjetja dobila kapital, ki so ga potrebovala za investicije v gospodarstvo.

Koreja pa ni bila edina država, ki je z vietnamsko vojno zaslužila. »Leta 1965 se je ameriška pomoč Tajvanu postopoma ustavila, medtem ko se je tajvanski izvoz v Vietnam v letih 1964–1968 potrojil.« (Kim, 1998:20) Čeprav Tajvan ni poslal svojih čet v Vietnam, je z oskrbovanjem hitro razvil svoj izvozni sektor. Učinek, ki ga je vietnamska vojna imela na Tajvan, se je kazal predvsem v razširitvi kemične in tekstilne industrije ter v porasti prodaje transportne opreme.

V šestdesetih in sedemdesetih letih sta Koreja in Tajvan najprej vodila politiko uvozne substitucije, pozneje pa izvozno naravnano ekonomsko politiko. Sočasno z upadom ameriške

denarne pomoči, so se v šestdesetih začele v Vietnamu odvijati dramatične spremembe. To obdobje je bilo vitalno za začetno obdobje gospodarske rasti v regiji. Ameriška navzočnost in pomoč v tej regiji po drugi svetovni vojni (predvsem v času korejske in vietnamske vojne) je bistveno prispevala k rasti vzhodnoazijskih gospodarstev.

8.3. DOSTOP DO AMERIŠKEGA TRGA

Vzpostavitev tako diplomatskih kot trgovinskih povezav je bila prioriteta zunanje politike ZDA v času hladne vojne. Trgovinsko-diplomatske naveze so imele po drugi svetovni vojni namen obdržati države pod ameriškim varnostnim dežnikom. Za gospodarstva vzhodne Azije je bil eden najpomembnejših dejavnikov dostop do ameriškega trga. Način vključevanja držav tretjega sveta v mednarodno trgovanje se je odvijal v skladu z geopolitiko in položajem v globalni proizvodnji. Zaradi zelo dobrih odnosov z ZDA sta Tajvan in Koreja lahko izvažale svoje proizvode na ameriški trg pod sistemom preferenčnih carin. V času povečevanja vojaške napetosti v Aziji so ZDA potrebovale dobre politične in gospodarske odnose z državami v regiji.

Koreja in Tajvan sta v ZDA izvažale delovno-intenzivne dobrine, kot so tekstil, obleke in obutev. Njuna konkurenčnost je slonela predvsem na nizkih plačah delavcev. Državi sta izkoristili slabo plačano delovno silo in z ugodnejšimi cenami produktov povečali svoj delež na trgu. Koreja je bila konec osemdesetih sedma na lestvici držav, ki trgujejo z ZDA (Kim,1998:21). Koreja in Tajvan sta v menjavi z ZDA ustvarjala dobiček, s čimer sta kompenzirala deficit v menjavi z Japonsko.

9. AZIJSKA FINANČNA KRIZA

Kar se je dogajalo z vzhodnoazijskimi gospodarstvi po drugi svetovni vojni je bilo videti kot pravljica o gospodarski rasti. Lepo število držav v regiji je namreč doseglo nenavadno visoko stopnjo rasti, ki jih je spremenila iz revnih dežel v hitro razvijajoče se industrijske države. Od leta 1960 naprej so se najuspešnejše države v regiji – Japonska, Hongkong, Koreja, Singapur, Tajvan, Indonezija, Malezija in Tajska – razvijale dvakrat hitreje kot preostala vzhodna Azija in trikrat hitreje kot Latinska Amerika in južna Azija. BDP na prebivalca se je v azijskih tigrih in na Japonskem povečal za štirikrat (Garran, 1998:18).

Toda julija 1997 je ta pravljica dobila svoje srhljivo poglavje. Finančna kriza se je začela na Tajskem in se razširila na Filipine, v Malezijo, Singapur in Indonezijo. Oktobra tega leta sta Tajska in Indonezija sprejeli paket pomoči IMF, ki je bil namenjen stabiliziranju porušениh finančnih sistemov. Ko je istega meseca prišlo do pretresov na borzi v Hongkongu in nato do kolapsa korejskega bančnega sistema, je postalo jasno, da bo to vplivalo tudi na preostali svet. Opustošenje je sredi novembra doseglo japonsko otočje. Po propadu nekaj manjših bank se je drugo največje gospodarstvo na svetu in največji izdajalec kreditov za las izognil finančni katastrofi, ki bi pustila globalne posledice.

Finančna kriza leta 1997 je zamajala vzhodnoazijski model razvoja, ki je do takrat veljal za nezgrešljivi model, kako doseči hitro ekonomsko rast. Ko so investitorji izgubili zaupanje, je to botrovalo padcu vzhodnoazijskih valut, delnic in cen nepremičnin, kar je povzročilo splošno recesijo.

Kaj je vplivalo na začetek krize? Ker so se v industrijsko razvitih državah dohodki od premoženja znižali, so postali novi trgi v Vzhodni Aziji zanimivi za investitorje. V začetku devetdesetih je zato prišlo do velikih prilivov tujega kapitala v regijo. Finančna kriza je nastopila, ko so prilive v drugi polovici leta 1997 zamenjali odlivi. Vzhodnoazijske države so prilive kapitala uporabljale za financiranje vedno večjih deficitov tekočega računa. Poleg tega so sprejemale projekte, ki so bili nerealni glede na njihove gospodarske potrebe in zmožnosti. Predvsem na Tajskem se je to odražalo v dvigu cen nepremičnin. Zaradi majhnega povpraševanja so se iste cene znižale. Veliko poslovnih bank je bankrotiralo, ker so se zaradi velikega povpraševanja po kreditih zadolževale v tujini. Nepremišljeno izdajanje kreditov je bil pogost pojav, saj je bilo poslovanje finančnih institucij slabo nadzorovano in regulirano. Pomanjkanja preglednosti njihovega delovanja in slabega vodenja pa ni očitno opazil nihče, niti mednarodne agencije za določanje kreditnih ratingov (Ule, 1999:12-15).

Velik del problema je bila korupcija. Banke v državni lasti se niso ozirale na dejstvo, koliko so prosilci za posojilo kreditno sposobni. Zanašali so se na to, da jim bo (bankam) pomagala država, če bodo zašli v težave. Podjetja so si sposojala velike količine denarja, ki so ga naložile v investicije, kot so nepremičnine. Če te niso prinesle dobička, so si sposodile še več.

Finančni zlom leta 1997 pa je pokazal, da so se sčasoma ekonomske okoliščine bistveno spremenile, predvsem zaradi vse večje globalne mobilnosti kapitala. Slabosti v razvojnem modelu so se med državami razlikovale. Veliko držav je načel sindrom dvojne ekonomije, ki je oslabil Japonsko v devetdesetih; učinkovit in konkurenčen izvozni sektor, ki ga slabi neučinkovit, koruptiran in drag domači sektor. Po drugi strani so države s stabilnimi

finančnimi sistemi in učinkovitejšim domačim sektorjem, kot sta Singapur in Tajvan, iz krize prišle precej nepoškodovane.

Azijska finančna kriza je opozorila na slabosti finančnih sistemov v državah Vzhodne Azije. Slabosti so se kazale v površnem nadzoru bančnega sektorja s strani države, vmešavanju politike pri sprejemanju odločitev v finančnih institucijah in nepremišljenemu izdajanju kreditov. Za opis razvojnega modela države azijskih tigrov se mi zdi pomembno vključiti tudi to krizno obdobje. Čeprav mogoče ne prispeva razlago dejavnikov, ki so pripomogli h gospodarski in razvojni rasti, pa ponazarja šibke strani azijskih gospodarstev.

10. SKLEP

Postavlja se vprašanje, ali je gospodarska politika azijskih tigrov med seboj tako podobna, da bi bila lahko razvojni model državam v razvoju? Če primerjamo strukturo njihovih industrijskih politik, opazimo, da se med seboj precej razlikujejo:

- v Južni Koreji je bilo gospodarstvo centralizirano v *chaebolih*, velikih konglomeratih, ki jih je sponzorirala država;
- na Tajvanu so bili vlečni konji gospodarske rasti majhna in srednje velika podjetja;
- v Singapurju so bile temeljnega pomena tuje multinacionalke v navezi z državo, ki je bila tudi lastnica številnih podjetij;
- gospodarsko rast v Hong Kongu so ustvarila predvsem majhna ali srednja domača podjetja z minimalnim interveniranjem države.

Kar je skupno azijskim tigrom, bi lahko definiral kot »**avtoritarna država s človeškim obrazom**« (Kim, 1991:140). Izraz opisuje avtoritarno **vodenje držav s strani vladnih administracij**, ki so neizprosno zatirale delavstvo, bile brez posluha za uveljavitev pravic žensk v družbi, izkoriščale otroško delavsko silo in obračunavale z opozicijo, po drugi strani pa sta predvsem Singapur in Hongkong vodila politiko socialne države, ki je temeljila na državnem programu socialnih uslug in državnih stanovanj. Zaradi striktnega nadzora delavstva je bilo disciplinirano, učinkovito in poceni delo temelj hitrega razvoja.

Velik poudarek v azijskih tigrih je bil namenjen **izobraževanju**. V zgodnjih letih razvoja se je kvaliteta izobraževalnih sistemov močno izboljšala. Osnovnošolsko

izobraževanje so imeli azijski tigri dobro razvito že leta 1965. Večina sredstev, ki so bila namenjena izobraževanju, je bila namenjenih osnovnemu in srednješolskemu izobraževanju in le manjši del je pripadal univerzitetnemu študiju. Velik del sredstev so torej namenili splošnemu izobraževanju množic in šele v zadnjem desetletju ali dveh pridobivajo veliko strokovnjakov z univerz. V Južni Koreji je tako kar 90 % mladih, ki imajo srednješolsko izobrazbo (Kim, 1991:67). Smotrnost naložb v izobraževanje pa se kaže na mednarodnih testih, v katerih študentje iz Singapurja in Južne Koreje redno premagujejo svoje vrstnike iz ZDA in Evrope.

Za razvoj azijskih tigrov je bila značilna **odsotnost veleposestniškega razreda**. Medtem ko ga v mestnih državah Hongkongu in Singapurju sploh ni, so se ga v Koreji in Tajvanu znebili z zemljiško reformo. Z odhodom Japoncev po koncu druge svetovne vojne se je sprostila velika količina nezasedene zemlje, ki so jo porazdelili kmetom. Država je po nizki ceni odkupovala kmetijske pridelke, kar je povzročilo množične migracije prebivalcev iz kmetij v mesta. Tako so priseljeni kmetje hitro ustvarili množični delavski razred, ta množičnost pa je botrovala presežku delovne sile in s tem posledično nizkim plačam.

Koncept imena »azijski tigri« se skriva v **zmožnostih držav, da upravljajo z resursi, ki jih preusmerjajo iz nedobičkonosnih v dobičkonosne panoge**. Države so posamezne panoge opredelile kot strateške. Tako je Južna Koreja v sedemdesetih letih začela program »Big push«, s katerim je promovirala strateške panoge: jeklarstvo, kemično industrijo, avtomobilsko industrijo, ladjedelništvo in elektroniko. Te panoge je financirala z uporabo subvencij, kreditov in nizkih obrestnih mer. Namen je bil pospešiti razvoj tistih panog, ki bi vračale vložena sredstva, in s tem je država lahko investirala v druge panoge. Razvoj težke in kemične industrije je bil spodbujen z različnimi davčnimi in finančnimi inštrumenti. Ti so bili direktni, v obliki posojil, in pa indirektni, kot so recimo davčne olajšave.

Pomemben dejavnik razvoja je bilo **sistematično uvajanje tujih tehnologij**. Vlade so s tem dajale spodbudo izboljšavam in tehnološkemu napredku. Tukaj bi izpostavil predvsem Korejo in njeno kopiranje japonske tehnologije in Singapur, ki je bil izredno naklonjen tujim neposrednim investicijam, kar je izviralo iz želje po neodvisnosti od regionalnega trga. Ključna je bila identifikacija pomembnosti, ki jo ima v razvoju visoka tehnologija. Na tem področju je Japonska s svojimi uspehi nakazala azijskim tigrom možnosti prihodnjega razvoja.

Najpomembnejše vladne intervencije so se odvijale na področju **pospeševanja izvoza**. Na začetku svoje industrializacije so bile države pretežno izvoznice surovin. Svojo prihodnost so videli v izvozu izdelkov predelovalne industrije. Tako so na podlagi poceni delovne sile in

poceni domačih surovin izvažale izdelke, ki so z nizko ceno osvajali zahodne trge. Izvoz je potekal v največji meri na trg ZDA. Za Južno Korejo in Tajvan je značilno obdobje začetne uvozne substitucije, ki se je pozneje prevesilo v intenzivno pospeševanje izvoza.

Pomemben dejavnik, ki je skupen vsem štirim državam, je tudi **konstantna ogroženost s strani sosednjih držav**. Koreja je večino časa od konca korejske vojne izpostavljena vojaškemu pritiskom severne sosede, Tajvan in Hongkong pa sta obdobje gospodarske rasti preživela v strahu pred vdorom komunistične Kitajske. Singapur – mala mestna država, ki jo v večini sestavljajo prebivalci kitajskega porekla, se je leta 1965 odločila za izstop iz takratne Malajske federacije, zaradi politike *bumiputra* (malajci imajo prednost pred ostalimi kot »sinovi zemlje«), ki jo še vedno vodi malezijska vlada. Azijski tigri so se na varnostne grožnje odzvali s hitro gospodarsko rastjo in industrializacijo, ki sta jim omogočila ekonomska in vojaška sredstva, nujna za ohranitev varnosti. Več menjave in tujih neposrednih investicij iz zahodnih držav je vodilo k večjemu zagotavljanju varnosti z njihove strani. Poleg tega so se azijski tigri z ustvarjanjem novih služb izognili nezaposlenosti in s tem posledično morebitnim družbenim in delavskim nemirom, ki bi ogrožali njihovo stabilnost.

Okvir razumevanja uspeha azijskih tigrov zahteva več kot samo vpogled v gospodarsko politiko držav. Pomembni se mi zdijo tudi pogoji, ki so omogočili, da so države uspešno izvajale svojo izvozno orientirano ekonomijo. Azijski tigri so namreč dosegali gospodarsko rast med hladno vojno in dvema vojnama v Vzhodni Aziji, kjer so bili vmešani glavni protagonisti hladne vojne. Korejska in Vietnamska vojna sta azijskim tigrom omogočila posel s pogodbami z ameriško vojsko in trgovinskimi koncesijami. Ker so pomagali ZDA, so azijski tigri lahko izvažali svoje izdelke na veliki ameriški trg pod sistemom preferenčnih carin. Zelo pomembno je dejstvo, da so se razvijali v obdobju nagle širitve in napredka svetovne ekonomije. V petdesetih in šestdesetih letih prejšnjega stoletja je prišlo do eksplozije svetovne trgovine, ki so jo izkoristili za izvoz svojih proizvodov na bogate, zahodne trge.

Čeprav je razvojni model države azijskih tigrov zanimiva in učinkovita protiutež zahodnemu modelu kapitalizma, azijska finančna kriza iz leta 1997 meče nanj slabo luč, predvsem zaradi razkritja dokaj slabo vodenih finančnih sistemov, velike korupcije in vplivnih vezi med podjetniki in vladno administracijo. Ti dejavniki pa so na žalost eni izmed integralnih delov modela azijske razvojne države.

Svoje razmišljanje lahko sklenem z ugotovitvijo, da so preišljene intervencije vladnih administracij v azijskih tigrih pozitivno vplivale na njihov razvoj. S strateškimi

odločitvami so države dosegle nesluteno gospodarsko rast, mnogokrat tudi na račun zatiranja delavstva in kratenja posameznikovih pravic. A vendar bi brez zajetne ameriške pomoči (finančne in v obliki omogočanja dostopa na svoj trg) azijski tigri težko tako hitro izstopili iz kategorije držav tretjega sveta. Ali je potemtakem možno razvojni model države azijskih tigrov uporabiti v državah v razvoju? Menim, da ne, zaradi neponovljivosti naslednjih razlogov:

- zgodovinski dejavnik (azijski tigri so rast dosegali v obdobju bliskovitega razvoja svetovne ekonomije),
- geopolitični dejavnik (vpliv hladne vojne – denarna in vojaška pomoč ZDA in dostop do njihovih trgov),
- kulturni dejavnik (vpliv konfucijanstva, ki je družbe harmoniziral in vplival na višjo produktivnost).

Fenomen razvoja Koreje, Tajvana, Singapurja in Hongkonga se mi zdi zaradi svoje specifičnosti neponovljiv in kot tak zelo zanimiv.

11. SEZNAM VIROV

- **Amsden, A. H.** (1989): *Asia's Next Giant: South Korea and Late Industrialization*, New York: Oxford University Press.
- **Chao-Wei, Lan** (2001): *Singapore's Export Promotion Strategy and Economic Growth (1965–84)*. Working Paper No. 116. ISSN 1474–3280.
- **Chau, Leung Chuen** (1993): *Hong Kong – A Unique Case of Development*. The International Bank for Reconstruction and Development.
- **Dunung, Sanjyot P.** (1998): *Doing business in Asia*. Jossey-Bass Inc. Publishers.
- **Fürst, Igor** (1999): *Strategija razvojne politike v luči gospodarskega razvoja Republike Koreje*. Diplomsko delo, FDV.
- **Garran, Robert** (1998): *Tigers tamed (The end of the Asian miracle)*. Allen & Unwin.
- **Hsin-Huang, Michael Hsiao** (1991): *Explaining the Taiwan Development Model: Lessons to Be Learned. The Role of Market and State: Economic and Social Reforms in East Asia and East-Central Europe*. The Institute of East and West Studies (Yonsei University).
- **Huff, W. G.** (1987): »Patterns of the Economic Development of Singapore«. *The Journal of Developing Areas* 21, April, str. 305–326.
- **Ivančič, Marko** (1996): *Vloga države v strategiji industrijskega razvoja – primer Singapurja in Slovenije*. Diplomsko delo, FDV.
- **Kim, Dae Jung** (1985): *Mass Participatory Economy – a Democratic Alternative for Korea*, London: Harvard University and University Press of America.

- **Kim, Dalchoong** (1991): *The Role of Market and State: Economic and Social Reforms in East Asia and East-Central Europe*. The Institute of East and West Studies.
- **Kim, Eun Mee** (1998): *The four Asian Tigers (Economic Development and the Global Political Economy)*. Academic Press.
- **Košak, Maja** (1989): »Technology Policy of the Republic of Korea: What Can We Learn«. *Development & South- South cooperation*, Volume 9.
- **Košak, Maja; Lukin Budišin, Maja** (1990): »Nove tehnologije, zaščita intelektualne lastnine in transfer tehnologije«, Center za mednarodno sodelovanje in razvoj, Ljubljana.
- **Mallet, Victor** (1999): *The trouble with Tigers (The Rise and Fall of South-east Asia)*. HarperCollinsPublishers.
- **Mugione, Fiorina** (1993): *Foreign Direct Investment and the DAE's*. OECD Economies, Dynamic Asian Economies and Eastern European Countries. OECD.
- **Pye, Lucian W.** (1985): *Asian Power and Politics (The Cultural Dimensions of Authority)*. President and Fellows of Harvard College.
- **Röpke, dr. Jochen** (2001): *The East Asian »Miracle« - Theoretical Challenges*. The World Bank Development Research Group.
- **Rutar, Jože** (2000): *Industrijski odnosi v državah jugovzhodne Azije*. Diplomsko delo, FDV.
- **Sim, Soek – Fang** (2001): »Asian Values, Authoritarianism and Capitalism in Singapore«, *Media & Democracy in Asia*, Javnost Vol. VII (2001). The European Institute for Communication and Culture (str. 45–67).
- **Soon, Teck-Wong** (1991): *Singapore – An East Asian Welfare State? The Role of Market and State: Economic and Social Reforms in East Asia and East-Central Europe*. The Institute of East and West Studies (Yonsei University).

- **Svetličič, Marjan** (1993): »Izhodišča razvojne strategije Slovenije«, Teorija in praksa, let. 30, št. 1–2, Ljubljana 1993. str. 26–37.
- **Ule, Metka** (1999): Vzroki, posledice in uporabnost izkušenj azijske finančne krize. Diplomsko delo, FDV.
- **Wade, Robert** (1989): »What can Economics learn from East Asian Success?« The Annals of The American Academy of Political and Social Science (Volume 505). Sage Publications.
- **Wade, Robert** (1990): »Industrial Policy in East Asia: Does it lead or follow the market?« Manufacturing Miracles: Paths of Industrialization in Latin America and East Asia. Princeton: Princeton University Press.

INTERNETNI VIRI:

- **AARE Conference** (1994): Educational Research: Innovation and Practice. The University of Newcastle, New South Wales, Australia, (<http://www.aare.edu.au/94pap/shar194.181.15.3.04>).
- **Ackerson, Leland** (1997): Confucianism and its impact on Korean culture, (<http://www.pusanweb.com/Exit/Jun97/CONFUSED.htm> 19.12.03).
- **Atlas of Global Inequality**, (<http://ucatlas.ucsc.edu/fdi/fdi.xls> 15.06.04).
- **Bustelo, Pablo** (1997): State Intervention and Strategic Integration in Taiwan's Economic Development, (<http://www.ucm.es/info/eid/pb/tairea4.htm> 15.05.2004).
- **Facts on File** (1998): Issues and Controversies; Asia's Economic Crisis (<http://www.facts.com/icof/i00063.htm> 16.3.04).
- **Facts on File** (1998): Korea's Foreign Policy, (<http://countrystudies.us/south-korea/27.htm> 20.11.03).

- **Jong-Wha, Lee** : Economic Growth and Human Development in the Republic of Korea, (http://hdr.undp.org/docs/publications/ocational_papers/oc24aa.htm#foot30 5.5.04).
- **Kim, Seok-Hyeon** (1999): A Critical Review of Asian Value and Asian Model, (<http://www.nd.edu/~skim/academic/asianvalue95.htm> 22.3.04).
- **Singapore Infomap** (2004): Singapore-our shared values, (http://www.sg/flavour/value_bg.asp 7.1.04).
- **Singapore studies**: Critical surveys of the humanities and social sciences (2003): Cities and Capitalism, (<http://jhcouse.jhu.edu/~as360413/singapore.html> 23.1.04).
- **Taipei Times**, (<http://www.taipetimes.com/News/edit/archives/2003/09/21>).
- **Tien, Flora F.** (1998): How Education Drove Taiwan's Economic Development, (<http://www.cipe.org/publications/fs/ert/e22/tieE22.htm> 16.05.2004).
- **University of the West Indies** (1997): The East Asia Experience and Relevance to Carribean, (<http://www.uwichill.edu.bb/bnccde/infodocs/east2.html> 14.3.04).
- **WDI online**, (<http://devdata.worldbank.org/dataonline> 27.05.2004).
- **Wong, Marina** (1997): Education in Hong Kong: From British Colony to a special Administrative Region of China, (<http://www.ed.uiuc.edu/EPS/MWCIES97/wong.html> 16.3.04).
- **World Bank Group** (2003): Korea at a glance, (http://www.worldbank.org/data/countrydata/aag/kor_aag.pdf 12.1.04).
- **World Bank Group** (2003): World Bank Economic and Social Database, (<http://www.worldbank.org/data/countrydata/countrydata.html> 26.2.04).

